

't Verschil

—• 25 jaar vereniging Prisma

't Verschil

25 jaar vereniging Prisma

Menno van Hulst

Voorwoord

In het kader van het 25-jarig jubileum van de vereniging Prisma, heeft het bestuur van Prisma opdracht gegeven voor een publicatie over de ontstaansgeschiedenis van de vereniging en ontwikkelingen die over de tijd hebben plaatsgevonden. Niet enkel als ‘monument’, maar omdat terugblikken ook in staat stelt om vooruit te denken. Het geeft naast mooie inzichten en wetenswaardigheden ook richting voor de beantwoording van de vraag ‘quo vadis’: waar ga je heen?

Die vraag kreeg Mozes ook regelmatig. Het volk doolt veertig jaar in de woestijn rond om uiteindelijk bij Kanaän te arriveren. Steeds weer moest Mozes het volk het reisdoel voor ogen houden. Die weg was geen rechte weg, maar een weg vol uitdagingen, moeite, zorgen, beproevingen, maar ook een weg waarin de trouw van God als een wolk- en vuurkolom vooropging. Hij zorgt, Hij leidt, Hij voorziet.

De vraag ‘waar ga je heen’ is ook vandaag de dag nog uiterst actueel. Ook voor de vereniging Prisma. Het terrein van internationale samenwerking is een snel veranderend beleidsterrein. We leven bovendien in een tijd van secularisering en toenemend individualisme. Ontwikkelingen die er onder andere toe hebben geleid dat het draagvlak voor ontwikkelingssamenwerking niet langer vanzelfsprekend is. Tegelijk globaliseert de wereld en krijgt onze verantwoordelijkheid steeds meer een mondiale reikwijdte. In dat krachtenveld zijn we als vereniging werkzaam geweest en willen we ook in de toekomst van toegevoegde waarde blijven.

De geschiedschrijving maakt voor mij inzichtelijk dat we elkaar – misschien wel meer dan ooit – nodig hebben én elkaar wederzijds moeten versterken. De samenwerking tussen organisaties werkzaam op het terrein van zendingen- en (wereld)diaconaat, noodhulp en ontwikkelingssamenwerking vormt een veelkleurig palet. Maar allen worden geïnspireerd vanuit dezelfde Lichtbron, Jezus Christus, met als doel om gestalte geven aan gerechtigheid en naastenliefde in woord en daad. Dat is het fundament waarop we staan en dat geeft richting voor de toekomst.

Als Prisma willen we ook in de tijd die voor ons ligt de eigenschappen van een prisma blijven inzetten, namelijk 'licht' (onder andere in de vorm van kennis en expertise) dat binnen de vereniging aanwezig is te buigen tot mooie gezamenlijke resultaten en meerwaarde creëren voor (potentiële) lidorganisaties en hun medewerkers. Of het nu gaat over veelkleurige effecten, bijvoorbeeld door het bundelen van krachten in gezamenlijk onderzoek, of door dromerige blikken en reflecties, door handvatten aan te reiken om te kunnen acteren op (maatschappelijke) of organisatorische ontwikkelingen.

Daarin mogen we net als Mozes Jezus volgen. In het vertrouwen dat we de eindbestemming zullen behalen: het Koninkrijk van God waarin Hij alles zal zijn in allen en waarin recht en gerechtigheid woont.

Dion van Steensel,

Voorzitter bestuur Prisma

inhoudsopgave

●	Woord vooraf	7
●	Inleiding	11
1.	Van barmhartigheidsdienst naar ontwikkelingssamenwerking	15
2.	Twintig jaar voorlopers van Prisma	21
3.	Opgericht voor samenwerking, bezinning en belangenbehartiging	29
4.	Evangelisch, reformatorisch, christelijk	37
5.	De getijden van de werkorganisatie	45
6.	Mee-eten uit de ruif van institutionele fondsen	53
7.	Nadenken over vechtende olifanten, stromend recht en bloeiende takken	61
8.	Op Haagsche deuren kloppen	75
9.	Hiv-aids, de ethiek rond een epidemie	87
10.	Urgentie voor samenwerking en afstemming in noodhulp	93
11.	Oost-Europa, van Slovenië tot Oezbekistan	97
12.	Toegevoegde waarde van een koepelorganisatie	103
13.	Prisma, quo vadis?	111
●	Bijlage 1 Afkortingen	120
●	Bijlage 2 Geraadpleegde bronnen	122
●	Bijlage 3 Ledentabel	126

‘De Geest van de Heer rust op mij,
want hij heeft mij gezalfd. Om aan
armen **het goede nieuws** te vertellen,
heeft hij mij gezonden, om aan
gevangenen hun **vrijlating** bekend
te maken en aan blinden het **herstel**
van hun zicht, om onderdrukten hun
vrijheid te geven, om een genadejaar
van de Heer uit te roepen. ... Vandaag
hebben jullie deze schrifttekst in
vervulling horen gaan.’

Lukas 4: 14-21, NBV

Inleiding

Als je iemand in een kerk aanspreekt en vraagt waar Prisma voor staat, dan word je waarschijnlijk glazig aangekeken. Noem je de naam van enkele leden van Prisma – ZOA¹, Tearfund of Open Doors– dan is er volop herkenning. Prisma is de koepelorganisatie van christelijke organisaties ‘voor internationaal dienstbetoon en ontwikkelingssamenwerking’. Organisaties die stuk voor stuk hun plaats hebben ingenomen in de christelijke achterban. Maar Prisma zelf? Vijfentwintig jaar geleden, op 22 december 2000, is de vereniging Prisma opgericht. Hoe belangrijk is het om aandacht te schenken aan het jubileum van een koepelorganisatie die minder bekend is, en om de geschiedenis daarvan op te schrijven?

In de eerste plaats is het belangrijk omdat de Primaléden een verschil maken. In een wereld waarin onrecht en egoïsme hoogtij vieren, en waarin armoede en rampen veelvuldig voorkomen, zijn de Prisma lidorganisaties dagelijks in touw om verlichting te brengen en hoop te bieden. Ze stellen uitbuiting en vervolging aan de kaak, en bevrijden zelfs slaven.

Maar niet alleen Prisma lidorganisaties maken het verschil; ook koepelorganisatie Prisma doet dat. Daarom deze jubileumuitgave.

Het verschil dat Prisma maakt, maak ik graag duidelijk aan de hand van vier aspecten, een indeling die ik overneem van het boek *Onderweg naar overvloed* van Menno Kamminga². Kamminga onderscheidt vier verschillende discours, met eigen taal en concepten. Discussies spelen zich vaak af binnen de eigen ‘taalkring’. Tussen de verschillende taalkringen ligt onbegrip op de loer. Elke organisatie moet ervoor waken zich op te sluiten binnen de eigen taalkring. En daar kan een koepelorganisatie, waarin meerdere taalkringen aanwezig zijn, een rol spelen.

Allereerst gaat het om het *narratief discours*, het verhaal. En dan denk ik allereerst aan het verhaal van de Bijbel, van God en Zijn schepping. De Bijbel

1 In bijlage 1 is een lijst van afkortingen met hun betekenis opgenomen.

2 Menno Kamminga, *Onderweg naar overvloed*, 2001. Kamminga zelf leent deze indeling weer van de Amerikaanse theoloog James Gustafson.

spreekt vaak over armoede, over onrecht, over weduwen, wezen en vreemdelingen. Wat zegt dat voor onze theologie? Hoe lezen onze broeders en zusters in andere culturele en economische omstandigheden dezelfde Bijbelverhalen?

Het *ethisch discours* staat niet los van het verhaal, maar geeft een filosofische uitwerking ervan. Kamminga noemt drie ethische hoofdprincipes. Participatie, rechtvaardigheid en duurzaamheid. Participatie gaat over wie de beslissingen neemt, het gaat niet zozeer over 'hebben', maar over 'zijn'. Zie de ander als medemens, zie de natuur als medescheepsel. Rechtvaardigheid is een drijvend motief om internationaal samen te werken. Duurzaamheid is feitelijk niet anders dan rechtvaardigheid richting toekomstige generaties.

Het *beleidsdiscours* lijkt misschien het minst specifiek christelijk te duiden discours. Het gaat erom hoe een economie het beste werkt. Of hoe je iets politiek voor elkaar kan krijgen. Wat is een geschikte, participatieve planningsmethode en wat is cultureel de meest gepaste aanpak? Toch zijn dit geen neutrale vragen, die los staan van levensbeschouwing.

Het *profetisch discours* bedient zich weer van een voluit Bijbels, vooral oudtestamentisch taalkleed. Woorden van verontwaardiging en boosheid over onrecht klinken. Hypocrisie wordt aan de kaak gesteld en uitbuiting wordt een zonde genoemd. Maar er klinken ook Bijbelse visioenen van een nieuwe wereld, van Gods koninkrijk dat aankomende is, waarin iedereen volwaardig meedoet en er geen onrecht meer is.

Het vergt oefening en lenigheid om elkaar vanuit verschillende taalkringen te begrijpen. Juist een koepelorganisatie, waarvan de leden een spectrum vormen van ontwikkelings- en noodhulporganisaties, diaconale zendingsorganisaties en mensenrechtenbewegingen, biedt veel kansen om vanuit de eigen taalkring met elkaar te spreken, elkaar aan te vullen of te corrigeren. Je kunt zo met elkaar leren en samenwerken. Op die manier heeft Prisma in 25 jaar een verschil kunnen maken, en kan dat blijven doen. Om samen geïnspireerd te blijven worden door Jezus, die zo'n 2000 jaar geleden in Nazaret in de synagoge de boekrol van Jesaja pakte en las:

De Geest van de Heer rust op mij, want hij heeft mij gezalfd. Om aan armen het goede nieuws te vertellen, heeft hij mij gezonden, om aan gevangenen hun vrijlating bekend te maken en aan blinden het herstel van hun zicht, om onderdrukten hun vrijheid te geven, om een genadejaar van de Heer uit te roepen. ... Vandaag hebben jullie deze schrifttekst in vervulling horen gaan. (Lucas 4: 14-21, NBV)

Opzet

In de hoofdstukken 1, 2 en 3 wordt chronologisch de aanloop naar en de oprichting van Prisma beschreven. De hoofdstukken 4 en 5 gaan respectievelijk over de leden van Prisma en de werkorganisatie van de koepel. In de hoofdstukken 6 t/m 11 komen thema's aan de orde die een belangrijke rol hebben gespeeld – en nog steeds spelen – in de geschiedenis van Prisma. De hoofdstukken 12 en 13 zijn meer evaluerend van aard en werpen voorzichtig een blik in de toekomst. In bijlage 2 worden de gebruikte bronnen vermeld.

Dankwoord

Ik dank iedereen die meegewerkt heeft om de geschiedenis van 25 jaar Prisma te beschrijven. Dank aan de directie en het bestuur van Prisma, die het beschrijven van de geschiedenis aan mij toevertrouwde, iemand die niet is opgeleid als historicus maar als landbouwkundig ingenieur. Ik heb meer dan twintig mensen mogen interviewen die kleur gaven aan mijn beeld van Prisma. Zie bijlage 2.

Ik ben vooral ook veel dank verschuldigd aan de meeleesgroep, bestaande uit Gerard Verbeek, Rina Molenaar en Haaije Feenstra. Ook collega's van Prisma hebben commentaar geleverd op de teksten. En Hilde, mijn vrouw, is er nog met de stofkam doorheen gegaan. Ik wil Woord en Daad noemen, omdat er op hun kantoor nog twee stoffige ordners met notulen van OCHIN, de voorloper van Prisma, stonden, waar ik dankbaar gebruik van heb gemaakt. Hoeveel ik ook gehad heb aan de bijdragen van anderen, ik blijf uiteraard zelf verantwoordelijk voor de opzet, de verwoording en de duiding.

Ik hoop dat deze jubileumuitgave onze dankzegging onderstreept. En dat het gesprek hierover inspiratie geeft voor de komende jaren, onder Gods zegen!

Menno van Hulst

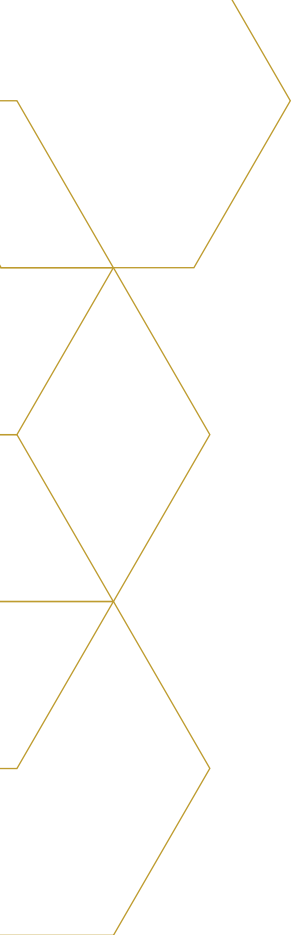
'Zolang de kern van de Wet en de Profeten **de liefde** tot God en de naaste blijft en het doel van zending en diakonaat die nieuwe orde van zaken blijft die in de Bijbel het Koninkrijk Gods wordt genoemd, zal naast regelrechte zending en evangelisatie en diakonaat ook **ontwikkelingssamenwerking** op de agenda van westerse kerken en regeringen moeten blijven staan.'

Johan Verkuyl,

Gedenken en verwachten

pag 274 (Kampen, 1983)

1

Van barmhartigheidsdienst naar
ontwikkelingssamenwerking

In de jaren zestig van de vorige eeuw, liep ik als tienjarig jongetje met twee verschillende collectebusjes langs de deuren van kerkleden in Baarn: het zendingsbusje en het busje voor MESOZ. MESOZ stond voor Medische en Schoolhulp op Zendingsterreinen, ook wel barmhartigheidsdiensten genoemd, een voorloper van ontwikkelingssamenwerking.

Ontwikkelingssamenwerking is een relatief jong begrip. Pas na de Tweede Wereldoorlog kwam deze vorm van internationale hulpverlening op gang. In de eerste jaren was de hulpverlening vooral gericht op de wederopbouw van Europa na de oorlog, met de Marshallhulp vanuit Amerika. President Truman reserveerde vervolgens een substantieel deel (2,75 procent) van zijn begroting voor ontwikkelingshulp, omdat hij oog kreeg voor de enorme armoede in de wereld. Ongetwijfeld zat er ook, of misschien wel vooral, een sterk politiek motief achter de hulp, namelijk om geopolitieke macht te verwerven in armere continenten.

Ontwikkelingshulp, later aangeduid met de minder bevoogdende term ontwikkelingssamenwerking, groeide in de decennia die volgden. Er zijn drie grote kanalen van ontwikkelingssamenwerking, namelijk het multilaterale kanaal (VN, EU, Wereldbank), het bilaterale kanaal (van overheid tot overheid) en de particuliere organisaties.

Dat laatste kanaal, alleen al in Nederland bestaande uit een palet van honderden particuliere initiatieven, levert een substantiële en betekenisvolle bijdrage in geld, menskracht en betrokkenheid. Volgens de publicatie *Geven in Nederland 2024* werd er in 2022 door particulieren en bedrijven in Nederland 815 miljoen euro gegeven aan internationale hulpverlening. Van die 815 miljoen euro werd 174 miljoen gegeven aan een van de christelijke organisaties die lid zijn van Prisma. Dat is 21 procent van het totaal. De achterban van de Prismaleden bestaat vrijwel uitsluitend uit christenen. Het is bekend dat christenen ook veel geven aan niet-christelijke organisaties. Dit tekent hun solidariteit met de medemens die in andere landen in moeilijke omstandigheden leeft. Hoe is dit ontstaan?

Naailes door een zendingsvrouw op Buru, Nederlands Indië

Voor christenen is de Bijbelse zendingsopdracht, zoals die in Matteüs 28:18-20 staat, van groot belang. Jezus zegt daar na Zijn opstanding uit de dood tegen

*De Heidenbode –
Zendingsblad van de
Gereformeerde Kerken
in Nederland, eind 19^e,
begin 20ste eeuw.*

zijn leerlingen: *Ga dus op weg en maak alle volken tot mijn leerlingen, door hen te dopen in de naam van de Vader en de Zoon en de heilige Geest, en hun te leren dat ze zich moeten houden aan alles wat Ik jullie opgedragen heb.*

Deze woorden van Jezus hebben geleid tot wat de protestanten ‘zending’ en de katholieken ‘missie’ noemden. Dit hoorde al vanaf het begin van de jaartelling tot het eigene van de kerk. Maar vooral in de negentiende eeuw en de eerste helft van de twintigste eeuw namen zending en missie een grote vlucht. Dit ging vaak hand in hand met het kolonialisme.

Zending en missie waren primair gericht op de verkondiging van het Woord, het uitnodigen van mensen om Jezus te volgen en het stichten van kerken. Maar het heeft zich daar nooit toe beperkt. De Bijbel staat vol van oproepen om te zorgen voor ‘weduwen en wezen’. God is boos over onrecht en verdrukking van armen en vreemdelingen. In Matteüs staat in het 25ste hoofdstuk een oproep om hongerigen te voeden, vreemdelingen op te nemen, naakten te kleden en gevangenen te bezoeken. Zo werden er op de zendingsvelden klinieken gebouwd en scholen opgericht, vanuit missionaire en barmhartigheidsmotieven. Dat deed de zending/missie zelf of het werd uitbesteed aan organisaties die nauw verbonden waren aan de kerkelijke zending.

Zending/missie en de levensomstandigheden van de armen

‘Het motief was weliswaar primair door de eigen religie ingegeven, de praktische uitwerking daardoor vaak nogal eenzijdig gericht, maar onmiskenbaar hebben missionaris en zendeling in veel gevallen ook bijgedragen aan verhoging van de levensomstandigheden van de armen in de Derde Wereld.’

Max van den Berg en Bram van Ojik in Kostbaarder dan korallen, beschouwingen over ontwikkelingssamenwerking (1995).

Na de Tweede Wereldoorlog kwamen er grote veranderingen. De jaren vijftig en zestig van de vorige eeuw stonden niet alleen in het teken van de wederopbouw van Europa, maar ook van de dekolonisatie van grote delen van Afrika en Azië. Er kwam daarbij steeds meer oog voor de wereldarmoede. Door de komst van televisie kwamen oorlog, honger en ziektes in vele westerse landen de huiskamers binnen.

Honger in Afrika op de televisie

De Biafra-oorlog (1967-1970) had een grote impact op internationale hulpverlening. Tijdens deze bloedige burgeroorlog in Nigeria, waarbij de regio Biafra probeerde zich af te scheiden, ontstond er een ernstige hongersnood. Dit leidde tot de eerste televisiebeelden van hongerende Afrikanen, wat wereldwijd veel aandacht trok. De internationale gemeenschap reageerde met grootschalige hulpacties om de hongersnood te bestrijden. Dit conflict markeerde een keerpunt in de manier waarop humanitaire hulp werd georganiseerd en uitgevoerd. Het benadrukte de noodzaak van snelle en effectieve hulpverlening in crisissituaties en legde de basis voor moderne noodhulp-operaties.

Het verlangen om te helpen groeide, gevoed door een verantwoordelijkheidsgevoel en ook wel een gevoel van westerse superioriteit. Vrijwilligers werden uitgezonden, met zuivere bedoelingen, en soms ook met een politiek doel, zoals het Amerikaanse PeaceCorps en de Nederlandse SNV (Stichting Nederlandse Vrijwilligers).

In christelijke kring in de VS, in Engeland en ook in Nederland was de motivatie tot hulpverlening groot, gedreven door naastenliefde. Er werden, naast de kerkelijke zendingsorganisaties, ook christelijke stichtingen opgericht die zich richtten op hulpverlening en ontwikkelingshulp, maar niet per se verbonden waren aan zending of missie. Zo werd in 1968 Redt een Kind (REK) opgericht, met als doel de opvang van weeskinderen in India. In 1973 startten drie nieuwe stichtingen: TEARfund, Woord en Daad, en ZOA. Deze drie richtten, samen met REK, het Overlegorgaan Christelijke

Hulpverleningsorganisaties in Nederland (OCHIN) op, de belangrijkste voorloper van Prisma.

Al eerder, namelijk in december 1964, werd mede door hoogleraar missiologie en oud-zending J. Verkuyl (1908 – 2001) de organisatie ICCO opgericht, de Interkerkelijke Coördinatie Commissie voor Ontwikkelingshulp. ICCO financierde door middel van subsidies veel ontwikkelingsactiviteiten. ICCO en OCHIN vertegenwoordigden de grofweg twee protestantse hoofdstromen die er sinds de Tweede Wereldoorlog in kerkelijk Nederland te onderscheiden waren, namelijk de oecumenische en de evangelisch/reformatorische stroom. De brede oecumenische stroom werd internationaal gerepresenteerd door de Wereldraad van Kerken. De andere stroom was ook heel divers en varieerde van pinkster- tot bevindelijk gereformeerde kerken. ICCO behoorde tot de oecumenische richting. OCHIN en later ook Prisma, behoorde tot de evangelisch/reformatorische stroom.

Professionalisering en governance van particuliere initiatieven

De meeste Prismaleden begonnen als enthousiaste en bevlogen comités die op zolderkamers of in kerkzaaltjes geld inzamelden, plannen smeedden en die plannen vervolgens zelf uitvoerden. Door groei van de fondsen en de acties ontstond al snel behoefte aan professionalisering. Er is bij de organisaties een vast patroon van ontwikkeling te zien: het begint met enthousiaste vrijwilligers, vervolgens komt er een professioneel bureau geleid door een uitvoerend bestuur, daarna wordt er een directie benoemd met een meer op afstand staand bestuur, en een volgende stap is die van bestuurders met een raad van toezicht. De meeste Prismaleden hebben inmiddels die laatste stap genomen.

Zo was er in de jaren zeventig een palet aan christelijke organisaties ontstaan in Nederland met een soortgelijke achtergrond en doelstelling: ze werkten aan internationale hulpverlening, geïnspireerd door dezelfde bron, het goede nieuws van het evangelie van onze Heer Jezus Christus, die vrij maakt en redt.

'De nood der tijden noopt ons tot meer **samenspreken**, **samenzijn** en, wellicht op den duur, **samenwerken**.'

Jan van Barneveld,
directeur TEARfund (10 juli 1981)

2

Twintig jaar voorlopers
van Prisma

De christelijke hulpverleningsorganisaties kwamen elkaar bij hun werk regelmatig tegen. Niet alleen in het werkveld, in wat destijds de Derde Wereld werd genoemd, maar juist ook in Nederland. Zeker omdat er voor de fondsenwerving gedeeltelijk in dezelfde vijvers werd gevestigd. Kerkelijke organisaties als de GZB en De Verre Naasten hebben een duidelijk gedefinieerde achterban. De niet-kerkelijke organisaties als ZOA, W&D en REK hebben gedeeltelijk of volledig overlappende doelgroepen. Dat veroorzaakte naast herkenning regelmatig ook irritatie. Inhoudelijk waren er vaak verschillende inzichten over de methode van hulpverlening. Geen wonder dat de behoefte tot overleg en afstemming ontstond. Er ontstonden in de jaren zestig en zeventig drie overlegplatforms, OCHIN, EZA en KRK, en in de jaren negentig een stichting, OREON, die belangrijk zijn geweest in de aanloop naar Prisma. OCHIN was daarvan de belangrijkste.

OCHIN

Jan van Barneveld (1936 – 2022), directeur van TEARfund Nederland (TF), nam het initiatief voor het eerste overleg van een aantal christelijke ontwikkelingsorganisaties. Een initiatief dat later uit zou groeien tot het Overlegorgaan Christelijke Hulpverleningsorganisaties in Nederland (OCHIN). De eerste ontmoeting vond plaats op 6 maart 1979 in Doorn. Aanwezig waren naast TF: Redt een Kind (toen nog met een meervouds-t), Gemeenschap Wereldwijde Zending, Stichting Evangelische Zending Brazilië en Brazilië Zending. Uitgenodigd maar afwezig waren de GZB en Woord en Daad. Het onderwerp was financiële kinderafdoptie, nu kindsporsoring genoemd. Kort na het eerste overleg werd een door Van Barneveld geschreven ‘Proeve van een erecode voor christelijke organisaties voor financiële kinderafdoptie in Nederland’ besproken. De eerste overlegvergadering had dus een werk-inhoudelijke agenda, en wel over de omstreden methode van financiële kinderafdoptie.

In juli 1981 werd – opnieuw door Van Barneveld – een discussiestuk geschreven over de noodzaak tot regelmatig overleg van christelijke ontwikkelingsorganisaties. Het stuk werd besproken met TF, REK W&D en ZOA. De organisaties besloten om enkele malen per jaar een platformoverleg te houden, mogelijk met nog meer deelnemers. Wel stond er in het praatstuk, onder de kop Toekomstige ontwikkelingen, al het vergezicht dat het platform zou kunnen uitgroeien tot een formele federatie. *‘Een “platform voor ontmoeting” kan dat (optreden richting regering, ICCO, EA, WEF) op adhoc basis wel doen, maar dan is er geen legale en formele basis. Ik ben er mij van bewust dat*

ik hier wellicht te ver ga en te ambitieus denk. Toch noopt de nood der tijden ons tot meer samenspreken, samenzijn en wellicht op den duur, samenwerken.'

Op 15 december 1981 werd de naam OCHIN vastgesteld. Vanaf dat moment werd meestal twee keer per jaar een bijeenkomst gehouden. Aanvankelijk stonden vooral praktische zaken, zoals de bundeling van advertentiecontracten en het voorkomen van concurrentie op fondsenwerving op de agenda.

Een belangrijk en steeds terugkomend agendapunt was de ontwikkelingen bij de medefinancieringsorganisaties (MFO's) en speciaal bij ICCO, de protestantse MFO.

ICCO en de andere medefinancieringsorganisaties

Vanuit het ministerie van Ontwikkelingssamenwerking werd lange tijd overheidssteun gegeven aan particuliere organisaties via vier organisaties, die een van de Nederlandse 'zuilen' vertegenwoordigden. CEBEMO (nu CORDAID) voor de katholieken, HIVOS voor de humanisten, NOVIB (nu OXFAM-NOVIB) voor de sociaaldemocraten en ICCO voor de protestanten. Het ging om grote bedragen subsidie, jaarlijks rond de 100 miljoen gulden. ICCO was een participantenorganisatie, waarin allerlei christelijke maatschappelijke organisaties deelnamen en ook een bestuurszetel hadden. Lange tijd had ICCO meer dan twintig bestuursleden. In de OCHIN-tijd was er ook een bestuurslid namens de Evangelische Zendingssalliantie (EZA) en er was een gastbestuurslid namens de Kleine Reformatorische Kerken (KRK), ingevuld door iemand vanuit de Gereformeerde Gemeenten. Bij de start van ICCO werd overigens afgesproken dat de organisatie alleen zou werken met subsidies en niet zelf fondsen zou gaan werven onder de protestantse achterban. ICCO is dus nooit een 'concurrent' geweest voor de eigen fondsenwerving van de deelnemende christelijke organisaties.

De ICCO-bestuurder vanuit EZA (A. van de Vegt, voorzitter van TEARfund) praatte in die tijd de OCHIN-leden regelmatig bij over de moeilijkheden én mogelijkheden bij ICCO. Er was bij de OCHIN-leden een groeiend ongemakkelijk gevoel over ICCO. Het christelijke karakter werd steeds minder zichtbaar, ook in het personeelsbeleid. En er werd door ICCO niet alleen geld gegeven aan ontwikkelingsprojecten, maar ook aan militante bevrijdingsbewegingen o.a. op de Filipijnen, en daar waren de OCHIN-leden niet blij mee. Tegelijkertijd wilde men wel graag in aanmerking komen voor de overheidssubsidies die ICCO ontving.

Ook de relatie met de EZA en de EA (Evangelische Alliantie) kwam meermalen aan de orde tijdens de OCHIN-vergaderingen. TEARfund wilde graag dé diaconale tak van de Evangelische Alliantie in Nederland zijn. De andere OCHIN-leden waren daar niet gelukkig mee. Immers, alle christelijke organisaties hadden gedeeltelijk een evangelische achterban.

EO Metterdaad, een fondsenwervende ‘dochter’ van de eind jaren zestig opgerichte Evangelische Omroep, besteedde regelmatig haar financiële bijdragen via deelnemers aan OCHIN. Geprobeerd werd een meer structurele band met EO Metterdaad te krijgen. Dit is pas later gematerialiseerd door Prisma (zie hoofdstuk 6).

Op meerdere vergaderingen werd de komst van de Amerikaanse nieuwkomer World Vision kritisch besproken. World Vision was in de ogen van de deelnemers in Nederland overbodig en concurrerend. Ze overwogen een gezamenlijk persbericht uit te laten gaan om de komst van World Vision te ontmoedigen. Dit gebeurde uiteindelijk niet. World Vision vestigde zich in Nederland, maar een aanvraag om deelnemer van OCHIN te worden werd afgewezen.

Ook Dorcas, opgericht door ondernemer Dirk Jan Groot, werd als wilde, jonge hond kritisch bekeken en kwam niet door de ballotage van OCHIN heen. Zowel Dorcas als World Vision probeerden nog een alternatief christelijk platform op te richten, maar dat lukte niet.

De negatieve gevoelens jegens elkaar waren bij de oprichting van Prisma gelukkig grotendeels verdwenen: Dorcas werd vanaf de start in 2000 lid, World Vision een jaar later in 2001.

Terug naar OCHIN. In december 1990 werd de eerste bezinningsbijeenkomst gehouden met externe sprekers. Sinds die tijd werd ongeveer elke anderhalf jaar een bezinningsbijeenkomst gehouden, regelmatig in samenwerking met het Hendrik Kraemerinstituut (het zendingsinstituut van de Samen op Wegkerken). Zie verder hoofdstuk 7 over bezinning.

Lobby komt pas in de laatste jaren van OCHIN naar voren als een mogelijkheid om invloed uit te oefenen bij het parlement en het ministerie van OS, maar dit werd nog niet gematerialiseerd.

Uit de notulen van de OCHIN-vergaderingen komt een beeld naar voren van een gezamenlijke drive om als christenen in ontwikkelingslanden hulp te bieden. Er valt te lezen over een behoefte aan samenwerking en aan samen leren, maar ook over de afscherming van de eigen achterban en onderling wantrouwen, vooral op het gebied van fondsenwerving.

EZA

Mede door de drive van ‘Mister Mission’ Hans Keijzer (1932-2023) werd in 1973 de Evangelische Zendingsalliantie (EZA) opgericht. Hierin verenigden zich, naar Engels voorbeeld, allerlei evangelische zendingsorganisaties die zich niet of minder thuis voelden bij de meer ‘oecumenische’ Nederlandse Zendingsraad (NZR). Hans Keijzer was ook nauw betrokken bij de oprichting in 1973 van TEARfund Nederland als de beoogde diaconale arm van de EZA, eveneens naar Engels voorbeeld. In Nederland werd de Evangelische Alliantie (EA) pas in 1979 (her)opgericht. Maar TEARfund Nederland heeft nooit dezelfde status van de EA gekregen zoals Tearfund Engeland die in het VK heeft. (De naam TEARfund betekent oorspronkelijk ook The Evangelical Alliance Relief Fund.) Er waren meer werelddiaconale organisaties binnen de EZA en de EA, zoals InterServe. De EZA wilde die organisaties ook volop ruimte geven. De EZA verwierf zich een plaats in het ICCO-bestuur, maar dit resulteerde nog niet in financiering van ontwikkelingsprojecten van EZA-leden.

OREON

De achterban van de EZA in Nederland was betrekkelijk klein. Maar vanwege de sterke zendingsdrive was het aantal buitenlandse contacten en activiteiten hoog. Naast zending werden door sommige EZA-leden ook ontwikkelings- en noodhulpprojecten gesteund. Men wilde daarvoor gebruik kunnen maken van subsidies, zoals die via ICCO beschikbaar waren. Maar een van de redenen waardoor ontwikkelingsprojecten van EZA-organisaties niet snel in aanmerking kwamen voor subsidies, was de matige kwaliteit van de projectvoorstellen. EZA-directeur Kees van der Wilden en ontwikkelingsconsultant Pieter Boersema namen daarom het initiatief tot oprichting van de stichting Overlegorgaan Reformatorische en Evangelische Ontwikkelingsorganisaties in Nederland (OREON). De stichtingsdatum was 27 januari 1998. Voorzitter was accountant Dirk Kamsteeg, die dit zou blijven tot de opheffing van OREON op 6 december 2019. Pieter Boersema, destijds ook bestuurslid van ICCO namens de EZA, werd de eerste directeur.

Door OREON verbeterde de kwaliteit van de projectvoorstellen voor ICCO van EZA-leden, en zo werden af en toe subsidies binnengehaald. OREON ondersteunde ook bij de monitoring en de rapportage van de uitgevoerde projecten.

KRK

Zoals genoemd, nam ook vanuit reformatorische hoek een gastlid deel aan het ICCO-bestuur. Dat was oud-Tweede Kamerlid Henk van Rossum (1919-2017) van de Gereformeerde Gemeenten. Hij vertegenwoordigde niet alleen de Zending Gereformeerde Gemeenten (ZGG), maar ook de Gereformeerde Zendingsbond (GZB), De Verre Naasten (Gereformeerde Kerken Vrijgemaakt) en de deputaten hulpverlening van de Christelijke Gereformeerde Kerken (CGK). Vertegenwoordigers van deze vier vormden het informeel overlegorgaan Kleine Reformatorische Kerken (KRK), dat anno 2025 nog steeds een informeel platform is.

Nabije vriend

Nabije vriend, kind van dezelfde vader,
wij, die als leden van een lichaam zijn,
een spiegelbeeld, maar beiden soeverein,
ik aarzel telkens als ik jou benader.

Hoe kan ik weten wat ik geef of neem?
Het lijkt of wij in duizend draden hangen,
dit harde web waarin wij zijn gevangen,
een wereldwijd en goddeloos systeem.

Een diepe zucht, mijn vriend, vergeef het mij:
de trots, de hebzucht en de hovaardij
waarmee ook ik mijn naaktheid heb bekleed.

Ik leg mij in jouw hand, rust jij in mij?
Zo vind ik jou terug. En dichterbij
dan ooit: dit is ons lichaam, neem en eet.

Rikkert Zuiderveld

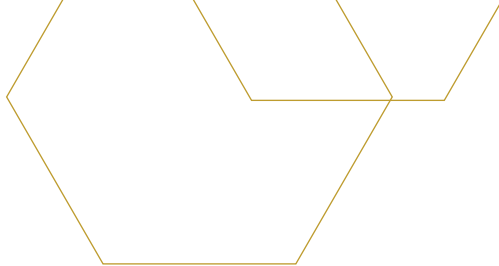
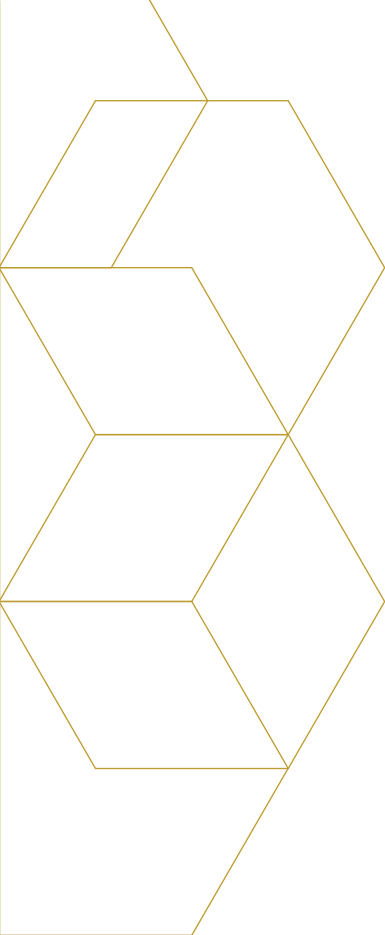
ND-bijlage 't Verschil,
november 2023

‘De huidige samenstelling van OCHIN is bepaald door het **verleden**, niet door de **toekomst**. Dit behoort te **veranderen**.’

●
Jaap Boogaards,
directeur TEARfund (4 november 1997)

‘Bij OCHIN was er vaak een **sfeer van onderling wantrouwen**, maar bij Prisma was er vanaf het begin sprake van een **wil tot samenwerken**.’

●
Jan Lock,
directeur Woord en Daad,
directeur Prisma (interview 21 juni 2023)

3

Opgericht voor samenwerking,
bezinning en belangenbehartiging

OCHIN was dus ontstaan uit een mix van herkenning tussen geloofsgenoten met een drive tot christelijk hulpbetoon in arme landen en een gevoelde noodzaak tot samenwerking. Maar - zoals gezegd - bestond er ook een zeker onderling wantrouwen. Dat wantrouwen bleef in bepaalde mate bestaan, maar de afstemming en onderlinge samenwerking groeide in de loop der jaren ook. De gezamenlijk bezinningsbijeenkomsten die er sinds 1990, meestal samen met het Hendrik Kraemer Instituut, werden gehouden, versterkten de onderlinge band. De vraag wat de christelijke identiteit betekent voor de werkwijze en ook het doel van internationale hulpverlening, was een groot thema voor alle deelnemers. Ook werd er regelmatig gesproken over de relatie van OCHIN-leden met externe organisaties als ICCO, PSO (een overheidssubsidiekanaal om uitgezonden ontwikkelingswerkers van goede secundaire arbeidsvoorwaarden te voorzien), BBO (een lobbybureau voor ontwikkelingssamenwerking vanuit christelijke organisaties) en EO Metterdaad (voor projectfinanciering).

De relatie met ICCO was in de jaren negentig inmiddels gematerialiseerd in een participantenbijdrage van OCHIN aan ICCO van 32.000 gulden per jaar en een zetel in het ICCO-bestuur. Om die bijdrage te bekostigen, betaalden de OCHIN-partners in totaal 35.000 gulden aan contributies. Daar werd ook een eenvoudig secretariaat uit bekostigd. Er werden echter geen jaarverslagen geschreven en er was geen rechtspersoonlijkheid van OCHIN. Het inzicht groeide dat een meer formele organisatie dan OCHIN een meer adequate vorm zou zijn om de uitdagingen die er lagen aan te gaan, een inzicht dat Jan van Barneveld in 1981 al verwoordde (zie hoofdstuk 2).

OCHIN – Quo vadis?

Om de toekomst van OCHIN te bespreken, werd besloten een brede conferentie voor besturen, directies en de staf van OCHIN-leden te houden. Onder de titel ‘OCHIN - Quo vadis?’ kwamen de deelnemers op 4 november 1997 bij elkaar in het Zendingsdiaconessenhuis in Amerongen.

De conferentie werd afgetrapt met een vlammelezing door Jone Bos (1932-2019), de medeoprichter en eerste directeur van ICCO, onder de titel ‘Christelijke identiteit in de hulpverlening, de visie van een betrokken buitenstaander’. Hij sprak waardering uit voor de inzet, betrokkenheid en goede lokale contacten van de kleinere christelijke ngo’s. Maar hij was kritisch over het gebrek aan samenwerking met de lokale en nationale overheid, die hij in zijn ambassadeurstijd in Ethiopië bij veel ngo’s zag. Ook riep hij op om naast barmhartigheid, meer oog te hebben voor gerechtigheid.

Barmhartigheid én gerechtigheid

In 1987 schreven de toenmalige directeur en voorzitter van ICCO Gerard van der Horst en Bob Goudzwaard (1934 – 2024) de beleidsnotitie ‘Gerechtigheid en Barmhartigheid’. Daarin stond dat gerechtigheid de norm is voor internationale verhoudingen. Barmhartigheid geeft de warmte aan van de betrokkenheid op de ander. Binnen OCHIN werd deze notitie ook besproken. De nadruk op gerechtigheid viel niet bij alle OCHIN-partners goed. Gerechtigheid zou vooral geestelijk bedoeld zijn, in de relatie tussen God en mens. Dat het denken over de rol van gerechtigheid in internationale samenwerking in de jaren die volgden verder is ontwikkeld, werd heel expliciet toen Prisma in 2005 het boek ‘Recht in overvloed’, geschreven door Gerard Verbeek (zie hoofdstuk 7) publiceerde.

3

Jone Bos sprak tijdens de conferentie ook over de meerdere rollen die hulpverlenings-ngo’s hebben. Hij benoemde die rollen, in navolging van Goudzwaard (hoogleraar economie, voorzitter ICCO): de communicatie- of informantenrol, de strijdrol, de opbouwrol en de bankiersrol. Bos’ belangrijkste oproep was om als OCHIN-deelnemers meer te gaan samenwerken, daarbij leunend op het diepste motief, geworteld ‘in het evangelie van onze Heer Jezus Christus, die vrij maakt en redt.’

De directeuren van de drie meest gezichtsbepalende OCHIN-organisaties lieten vervolgens op de conferentie in stellingen hun licht schijnen op de mogelijke toekomst van OCHIN.

- **Jan Lock** (*Woord & Daad*) stelde dat bij toenemende professionaliteit en kwalitatieve verbetering nooit de ‘ontstaansimpulsen’ van de christelijke organisaties vergeten moeten worden. Daarmee doelde hij op het werken vanuit het hart, met liefde en in vertrouwen.
- **Marinus Verweij** (*ZOA*) zag het meest in toenemende samenwerking op wat hij noemde ‘pragmatische functionele deelterreinen, zoals politieke lobby en strategische allianties richting grote donoren als ICCO, Buitenlandse Zaken en de Europese Unie’.

● **TEARfund directeur Jaap Boogaards (1939 – 2006)** presenteerde vanuit de geschiedenis van OCHIN een uitgewerkte toekomstvisie met drie opties. Optie A was doorgaan zoals het nu ging. Dat zou leiden tot andere bezinnings- en samenwerkingsverbanden en uiteindelijk tot verlies aan relevantie van OCHIN. Optie B was het profileren van OCHIN als koepel van evangelische en reformatorische hulp- en ontwikkelingsorganisaties met een duidelijke spreekbuis- en aanspreekpuntfunctie. Optie C was dat OCHIN een platform zou worden voor onderlinge gedachtewisseling en om als gesprekspartner te fungeren voor bijvoorbeeld de EO, ICCO, de Evangelische Alliantie, etc. In de discussie gingen de deelnemers wat heen en weer tussen de opties B en C, een formele vereniging, of toch een informeler platform. Optie A viel af.

Het jaar 1998 werd gebruikt voor de verdere voorbereiding van wat Prisma platform zou worden. De door Marinus Verweij bedachte naam Prisma gaf aan dat de eenheid van de lichtbron door het prisma-glas een veelkleurig palet aan uitwerkingen veroorzaakt. Gebaseerd op dezelfde bron, Gods Woord, gaan veel verschillende organisaties aan het werk in de wereld.

Het idee was aanvankelijk om een stichting op te richten. De trekkers van het oprichtingsproces Verweij en Lock benaderden hoogleraar Gert van Dijk om onafhankelijk voorzitter van het bestuur te worden. De coöperatiedeskundige Van Dijk wilde wel, maar pleitte voor een vereniging in plaats van een stichting. Je moet democratische controle inbouwen, vond hij. En aldus geschiedde.

Op 2 november 1998 kondigt Verweij de startvergadering van Prisma aan, namelijk op 23 maart 1999. Als doel van Prisma werd genoemd:

- **gezamenlijk opereren richting externen als PSO en ICCO;**
- **opinievorming en samenwerking op het gebied van ontwikkelingssamenwerking en hulpverlening bevorderen.**

Op 13 januari 1999 werd de laatste OCHIN-vergadering gehouden. Daar werd het Prisma-reglement besproken. De naam werd aangepast: Prisma werd Prisma platform. Er was blijkbaar toch nog wat meer tijd nodig voor het oprichten van een formele vereniging, die wel kortweg Prisma zou gaan heten. Inmiddels ging de mare van de nieuwe organisatie al rond, want het christelijke Buro Beleidsbeïnvloeding Ontwikkelingssamenwerking (BBO)

'U mag uw organisatie nog zo solide
stoelen op de Drie Formulieren
van **Enigheid**, maar dan vraag ik
me of u vraag en antwoord 11 van
Zondag 4 van de Heidelbergsche
Catechismus wel in alle consequenties
goed doordenkt. Daar staat dat onze
God wel **barmhartig** is, maar ook
rechtvaardig.'

Jone Bos,
oud directeur ICCO tijdens
OCHIN-Quo vadis? Conferentie
(4 november 1997)

vroeg in die periode om een vertegenwoordiging van Prisma in het BBO-bestuur (zie verder hoofdstuk 8 over lobby).

Bij de overgang van OCHIN naar Prisma (platform) is uitbreiding gezocht en gevonden bij de Kleine Reformatorische Kerken-deelnemers (KRK, zie hoofdstuk 2). Dat is wel opvallend, aangezien OCHIN zendingsorganisaties nog weigerde als participant. Bij Prisma zijn een heel aantal zendingsorganisaties vanaf het begin betrokken. Een logische keuze gezien de overlap die er is zowel op het werkveld als op het thuisfront tussen zending, werelddiaconaat en ontwikkelingssamenwerking. De Zending Gereformeerde Gemeenten, het deputaatschap Bijzondere Noden (van de Gereformeerde Gemeenten) en de deputaten hulpverlening van de CGK (later deputaten diaconaat) sloten zich bij Prisma aan, evenals de Evangelische Zendingsalliantie.

Op 23 maart 1999 moet de startvergadering van Prisma platform gehouden zijn. Helaas zijn daar geen notulen van gevonden, en ook het jaarverslag over 1999 ontbreekt. De anderhalf jaar die volgde op de startvergadering werd gebruikt om de structuur van de formele vereniging op te zetten. Maar daar bleef het niet bij. Er werd in die begintijd veel gesproken over de bestuursvertegenwoordiging in ICCO. ICCO wilde het totaal aantal bestuursleden terugbrengen van 21 naar 7 personen. Er werd met ICCO onderhandeld over de vertegenwoordiging in het bestuur vanuit KRK/EZA/OCHIN, later Prisma. Ook werden door Prisma platform werkgroepen (later secties geheten) opgestart, namelijk hiv-aids, noodhulp, institutionele fondsen en personele assistentie. Op de eerste drie secties wordt teruggekomen in respectievelijk de hoofdstukken 9, 10 en 6. De vierde werkgroep over personele assistentie was vooral gericht op de PSO (de vereniging Personele Samenwerking met Ontwikkelingslanden).

Al in de beginjaren begonnen de verschillende organisaties binnen Prisma platform langzaam naar elkaar toe te groeien. Belangrijk was een groot bezinningstraject over ontwikkelingssamenwerking dat in 1999 werd gestart met het Instituut voor Cultuurethiek (ICE), dat in 2001 leidde tot de publicatie *Als de olifanten vechten....* Er werden in het kader van dat traject in het jaar 2000 een drietal goed bezochte expertmeetings gehouden. Dat alles heeft ongetwijfeld bijgedragen aan de verbinding tussen de organisaties binnen Prisma platform. Daarover meer in hoofdstuk 7.

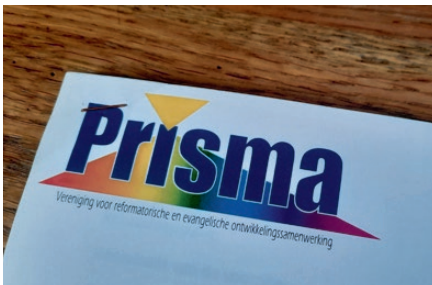
Op 6 december 2000 was het zover: de vereniging Prisma werd opgericht, de toevoeging 'platform' verdween, statuten werden goedgekeurd en een bestuur werd verkozen. Er waren dertien leden, waarvan één koepelorganisatie, namelijk de EZA. Het bestuur van Prisma was een voortzetting van het bestuur van Prisma platform. Zoals genoemd was Gert van Dijk de eerste voorzitter. Secretaris werd Kees van der Wilden (EZA), penningmeester Jan Lock (W&D) en algemeen adjunct Gert Nieuwenhuis (ZGG). De zendingsorganisaties kregen dus een plaats in het bestuur, en dat is altijd zo gebleven.

De oprichtingsacte passeerde de notaris op 22 december 2000, daar werden de statuten vastgesteld. In de statuten werd vastgelegd dat de vereniging *'de Bijbel als het Woord van God en het gemeenschappelijk belijden zoals dat verwoord is in de Apostolische Geloofsbelijdenis'* als grondslag heeft. De doelstelling van Prisma werd als volgt geformuleerd:

'De vereniging heeft ten doel:

- a. overleg en samenwerking tussen reformatorische/evangelische kerken en organisaties, actief op het gebied van internationaal dienstbetoon en ontwikkelingssamenwerking;***
- b. het met en voor haar leden doordenken van gemeenschappelijke thema's en het innemen van gemeenschappelijke standpunten ten aanzien van deze thema's;***
- c. het behartigen van de gemeenschappelijke belangen van de leden.'***

De vereniging Prisma werd een feit. In het logo van Prisma zien we een eenduidig licht dat van boven komt, en via de prisma uitwaaiert in een veelkleurig spectrum. De ondertitel in het logo luidt: vereniging voor reformatorische en evangelische ontwikkelingssamenwerking

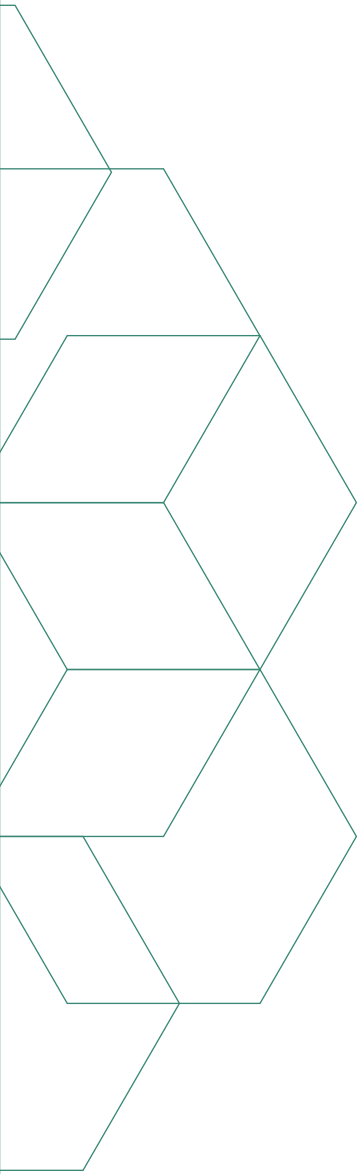
Eerste logo Prisma

'Ik zag en zie Prisma als een **oefenplaats** om Jezus te volgen in de praktijk door het **gezamenlijk optrekken** van bij **ontwikkelingssamenwerking** van protestants christelijke organisaties.'

Gert van Dijk,
eerste voorzitter Prisma
(interview 14 feb. 2024)

4

Evangelisch,
reformatorisch, christelijk

Prisma platform, dat werd opgericht in maart 1999 en in december 2000 overging in de vereniging Prisma, had dertien leden.³ Tien van hen zijn anno 2025 nog steeds lid van de vereniging, sommigen onder een gewijzigde naam: Dark and Light Blindcare (nu SeeYou), het Deputaatschap Bijzondere Noden van de GG, het deputaatschap hulpverlening van de CGK, De Verre Naasten (nu Verre Naasten), Dorcas, Kom over en Help, Redt een Kind (nu Red een kind), TEARfund (nu Tearfund), Woord en Daad en ZOA.

Van de overige drie leden bestaat er één niet meer, namelijk GoedWerk, een stichting die artikelen uit de ‘derde wereld’ verkocht in Nederland. Een ander – al veelgenoemd – lid was de Evangelische Zendingsalliantie, een koepel van evangelische zendings- en ontwikkelingsorganisaties. De rol van EZA werd in 2004 overgenomen door OREON (zie hoofdstuk 2), een koepel van vooral kleinere reformatorische en evangelische ontwikkelingsorganisaties. OREON is tot en met 2015 lid gebleven. Sinds 2015 zijn er geen koepelorganisaties meer lid van Prisma. Het derde ex-lid was de Zending Gereformeerde Gemeenten (ZGG), die jarenlang ook bestuurlijk betrokken was bij Prisma. In 2007 trok de ZGG zich terug als lid, vanwege een interne herschikking van de taken met het Deputaatschap voor Bijzondere Noden van de Gereformeerde Gemeenten. Bijzondere Noden deed voortaan de noodhulp en ontwikkelingsactiviteiten, terwijl de ZGG zich beperkte tot de zending.

De GZB werd in 2002 lid van Prisma, World Vision al in 2001, maar trok zich van 2013 tot en met 2020 acht jaar lang terug. In 2009 en 2010 volgden de internationale tak van het Leger des Heils, Wycliffe en de Leprazending. De stichting Hulp Oost-Europa (HOE) is in 2018 lid geworden.

De stichtingen Mission Aviation Fellowship (MAF), Operatie Mobilisatie en World Servants zijn enige jaren lid geweest, maar haakten af na het beëindigen van MFS II (Medefinancieringsstelsel, zie hoofdstuk 6).

Opvallende nieuwe leden zijn International Justice Mission (IJM) en Open Doors, die zich in 2020 aansloten bij Prisma. Leden die vooral actief zijn op het gebied van mensenrechten. Hier tekent zich af dat het gerechtigheidsmotief voor christelijke internationale acties een volwaardige plaats heeft gekregen.

³ In bijlage 3 is het ledenverloop over de 25 jaren in een tabel weergegeven.

MercyShips werd in 2023 lid van Prisma en ADRA, de hulpverleningsorganisatie van de adventisten, volgde in 2024.

Vanaf 2002 kende Prisma naast leden ook participanten in de vereniging. Deze organisaties hebben geen stemrecht en betalen minder contributie. Het Internationaal Christelijk Steunfonds (ICS) was door een gezamenlijk noodhulp-samenwerkingsverband met twee Prismaleden verbonden en is één jaar participant gebleven. Het vermogensfonds Oikonomos is elf jaar participant geweest. Onder meer door de financiering van twee bezinningstrajecten (zie hoofdstuk 7) is de impact van Oikonomos op Prisma groot geweest. TransWorldRadio (TWR) en Stichting de Ondergrondse Kerk (SDOK) zijn respectievelijk in 2013 en 2016 participant geworden, en zijn dat nog steeds.

Interventiestrategie

Prisma levert een veelkleurig palet aan leden en participanten op. De organisaties delen het aspect van ‘internationaal dienstbetoon’, maar verschillen qua missie of wat in jargon de ‘interventiestrategie’ wordt genoemd. Ontwikkelingssamenwerking en Noodhulp (inclusief Rehabilitatie) zijn de meest voorkomende interventiestrategieën. Er zijn drie organisaties die zich vooral met bevordering van Mensenrechten bezighouden. Ook zijn er organisaties die Zending doen, meestal gecombineerd met Ontwikkelingssamenwerking. Twee organisaties beperken zich tot hulpverlening in Oost-Europa. Zie tabel 1.

Van reformatorisch/evangelisch naar christelijk

In hoofdstuk 1 is geschetst dat protestants Nederland na de Tweede Wereldoorlog grofweg in twee hoofdstromen uiteenviel, de oecumenische en de meer orthodox protestantse stroom. De vereniging Prisma richtte zich bij de oprichting op de tweede stroom. Bij de aanduiding in de statuten werd gekozen voor de term *reformatorisch/evangelisch*. Het woord reformatorisch wordt vaak gebruikt voor de protestantse kerken in wat wel de *biblebelt* wordt genoemd, zeg maar de SGP-achterban. In een wat ruimere zin van het woord kunnen kerken voortkomend uit de Reformatie zich scharen onder de term reformatorisch (dat letterlijk natuurlijk hetzelfde betekent als gereformeerd), waardoor ook de achterban van de GKV, NGK en CGK zich voelen aangesproken.

Dat door deze aanduiding niet-protestantse, maar wel orthodox-christelijke organisaties en kerken werden uitgesloten, is in de loop der jaren steeds meer gaan knellen. Al in de beginjaren van Prisma was er een discussie of Dorcas, die twee rooms-katholieke bestuursleden had, wel gekwalificeerd kon worden als Prisma-lid. Met name de reformatorische (in de engere zin van het woord) leden hadden hier moeite mee, maar gingen uiteindelijk wel akkoord.

Tabel 1 Prismaleden ingedeeld naar interventiestrategie en kerkelijke achterban

Organisatie	OS	Nood-hulp	Mensen-rechten	Zending	Oost-Europa	Kerkelijke achterban
ADRA						Adventisten
Bijz. Noden						Ger. Gemeenten
Diaconaat CGK						CGK
Dorcas						Breed
GZB						PKN (Ger. Bond)
HOE						Reformatorisch
UM						Breed
KOEH						Reformatorisch
Leger des Heils						Leger des Heils
Leprazending						Breed
Mercy Ships						Breed
Open Doors						Breed
Red een Kind						Breed
SDOK						Reformatorisch
SeeYou						Breed
Tearfund						Breed
TWR						Breed
Verre Naasten						NGK
Woord en Daad						Reformatorisch
World Vision						Breed
Wycliffe						Breed
ZOA						Breed

In de jaren twintig is er een uitvoerige discussie geweest of de aanduiding reformatorisch/evangelisch toch niet te smal was. Zou bijvoorbeeld een rooms-katholieke organisatie geen mooie aanvulling kunnen zijn op het Prisma-spectrum? Bij enkele organisaties waren aarzelingen. Men wilde de ‘cultuur’ van de algemene vergaderingen, waar gebed, Bijbellezing en Bijbeloverdenking een belangrijke plaats hadden, behouden.

Op de algemene vergadering van december 2023 werd besloten om de aanduiding *reformatorisch/evangelisch* te vervangen door *christelijk*. In 2024 werd dit statutair vastgelegd. Aan de grondslag werd niet getornd. Die was en is nog steeds: *de Bijbel als het Woord van God en het gemeenschappelijk belijden zoals dat verwoord is in de Apostolische Geloofsbelijdenis*.

Sommige organisaties hebben een duidelijk omlinjnde kerkelijke achterban, maar voor veel organisaties is die gemêleerd. Kerklidmaatschap wordt niet bijgehouden in het donateurenbestand van de Prisma lidorganisaties. Toch is een poging gedaan om de kerkelijke achterban per organisatie te benoemen. Zie tabel 1.

Omvang van de leden

Bij de start van Prisma varieerde de omvang van de leden van de vereniging – gemeten in jaarlijkse uitgaven omgerekend in euro's – van 2,5 miljoen (Bijzondere Noden) tot 13,5 miljoen (Woord en Daad). Anno 2023 varieert de omvang van 1,2 miljoen (HOE) tot 80 miljoen (ZOA). Er is dus een enorm verschil in financiële slagkracht van de verschillende lidorganisaties. Het is ook interessant om te kijken naar het opgetelde totaal van de uitgaven van de leden en participanten van Prisma. Voor de lobby is het uiteraard van belang hoeveel 'gewicht' Prisma vertegenwoordigt. Kijkend naar de totale opgetelde uitgaven, komen we voor de 12 leden die Prisma in 2002 vertegenwoordigde uit op 61 miljoen euro, en voor de 19 leden in 2023 op 300 miljoen euro. Gezamenlijk vertegenwoordigt Prisma als het ware een organisatie die groter is dan Cordaid of Oxfam Novib (beide rond de 200 miljoen), en kleiner dan de grootste ontwikkelingsorganisatie van Nederland, Artsen zonder Grenzen (ongeveer 400 miljoen). Zo'n 21 procent van alle achterbanfondsen (dat zijn alle inkomsten die niet van subsidies of mede-ngo's afkomstig zijn) voor internationale hulpverlening (inclusief mensenrechten) werd in 2022 gegeven aan Prismaleden, volgens de publicatie *Geven in Nederland 2024*.

Samenwerking en fusie

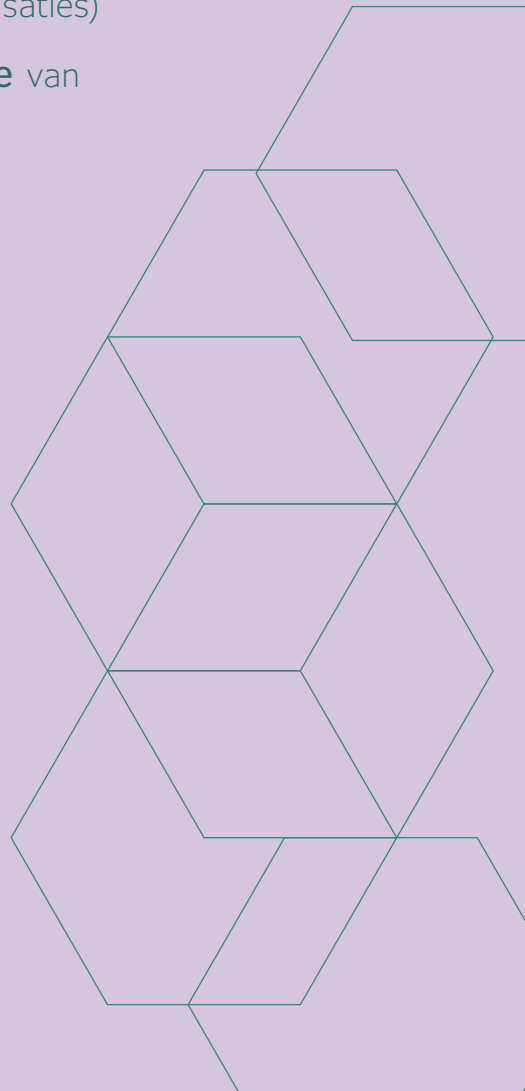
Als we de ledenontwikkeling van de afgelopen 25 jaar overzien, vallen een aantal dingen op:

- Er zijn maar weinig organisaties die bij het begin van Prisma betrokken waren nu verdwenen. GoedWerk bestaat niet meer, omdat deze maatschappelijke onderneming niet meer rendabel bleek. De EZA werd opgevolgd door OREON, en ook OREON is verdwenen toen de institutionele fondsenwerving (zie hoofdstuk 6) via Prisma stopte.
- Er zijn in het werkveld van internationale hulpverlening niet veel nieuwe organisaties ontstaan. IJM, dat een in Nederland unieke missie heeft, is het enige huidige lid van Prisma dat 25 jaar geleden nog niet bestond in Nederland. Ook Compassion is nieuw in Nederland, maar deze organisatie voor kindsporsoring is nooit lid geweest van Prisma.
- De samenwerking tussen organisaties is in 25 jaar enorm gegroeid. Veel projecten worden gezamenlijk gefinancierd en/of uitgevoerd. Op lobbygebied wordt intensief samengewerkt (zie hoofdstuk 9). Er is een goed functionerend noodhulpcluster (zie hoofdstuk 10). Tot een fusie van de deelnemende organisaties is het echter nooit gekomen, al zijn er wel enkele pogingen gedaan. Woord en Daad en Red een Kind waren er in 2015 dichtbij, maar zijn uiteindelijk toch niet tot een gezamenlijke werkorganisatie gekomen. Wel is er in Afrika een regionale fusie tot een goed einde gebracht: de programma's van Dorcas en ZOA in Zuid-Sudan zijn in de jaren twintig samengevoegd tot één landenprogramma. Anno 2025 werd bekend dat Red een Kind en Dorcas vergaande samensprekingen hebben met het doel om tot een fusie te komen. Als dat inderdaad gebeurt, is dat het eerste voorbeeld van een fusie tussen twee Prismaleden.

'De **bestuurscrisis** van 2008 is goed voor de vereniging Prisma geweest. Door op een volwassen manier om te gaan met deze crisis (kort te kenschetsen als een conflict tussen de kleinere en grotere lidorganisaties) is het **democratisch gehalte** van de vereniging **versterkt.**'

Gert van Dijk,
eerste voorzitter Prisma
(interview 14 feb. 2024)

5

De getijden van de
werkorganisatie

OCHIN, de belangrijkste voorloper van Prisma, heeft nooit een kantoor gehad. Het voorzitterschap en secretariaat rouleerde tussen de deelnemers. Het op 23 maart 1999 opgerichte Prisma platform had secretariële ondersteuning nodig, aanvankelijk voor een dag per week. Toen het platform eind 2000 een formele vereniging was geworden, groeide de behoefte naar twee dagen ondersteuning per week. Er was nog steeds geen kantoor.

Het bestuur was uitvoerend van karakter. Er werden werkgroepen of secties gevormd en elke werkgroep werd aangevoerd door een bestuurslid. Het ging om de volgende werkgroepen:

- **Institutionele fondsenwerving** (*zie hoofdstuk 6*)
- **Noodhulp** (*zie hoofdstuk 10*)
- **Hiv-aids** (*zie hoofdstuk 9*)
- **Personele assistentie en capaciteitsopbouw**

De laatste werkgroep hield zich bezig met de relatie met de PSO (Personele Samenwerking met Ontwikkelingslanden). De PSO was een vereniging van ontwikkelingsorganisaties. Feitelijk fungeerde het vooral als een subsidie-kanaal vanuit de overheid, waardoor secundaire arbeidsvoorwaarden (zoals verzekeringen en pensioenen) van door particuliere organisaties uitgezonden ontwikkelingswerkers goed geregeld werden. Dit was voor de Prismaleden natuurlijk zeer welkom. Maar niet elke subsidieaanvraag werd door de toetsingscommissie van de PSO als kwalitatief voldoende beoordeeld. Door de ervaringen met de PSO onderling uit te wisselen, verbeterde de kwaliteit van de aanvragen. Er zat een vertegenwoordiger van Prisma, Piet Vreugdenhil, in het PSO-bestuur. Na de opheffing van de PSO, eind 2012, werd ook deze werkgroep opgeheven.

Begin 2003 veranderde de situatie voor Prisma drastisch. Eind 2002 werd er een blockgrant-overeenkomst (*zie hoofdstuk 6*) gesloten met ICCO, waardoor er veel subsidiegeld via Prisma zou gaan lopen. Dit vereiste een grotere werkorganisatie. Er werden twee projectmedewerkers aangenomen, evenals een fulltime secretaresse. Ook werd voor het eerst een lobbyist aangenomen voor een halve fte. Voor de andere helft was deze lobbyist hiv-aids-beleidsmedewerker. Er werd ook een directeur a.i. benoemd voor 10 procent, namelijk Jan Lock, directeur van Woord & Daad en bestuurslid van Prisma. Wel moest hij dat bestuurslidmaatschap

tijdelijk neerleggen. Het Prismakantoor trok in bij het Woord & Daad-kantoor in Gorinchem. Door deze maatregelen werd het bestuur van Prisma minder uitvoerend van karakter en bestuurde het steeds meer op hoofdlijnen.

Tweede logo

De professionaliseringsslag van Prisma werd ook doorgevoerd in het logo. Het wat uitleggerige eerste logo met een spectrum van kleuren (zie hoofdstuk 3) werd ingeruild voor een wat strakker ontwerp in roodbruin met een driehoek. Deze versie is in grote lijnen nog steeds het logo van de organisatie. De ondertitel werd 'christelijke organisaties in ontwikkelingssamenwerking'.

5

Tweede logo Prisma

Niet alle organisaties profiteerden in dezelfde mate van de externe fondsen die Prisma binnenhaalde, bijvoorbeeld vanwege hun geringe omvang (en dus capaciteit) of vanwege hun evangelisatiegerichtheid. Daarom werd gesproken van een Prisma met twee snelheden, namelijk de voornamelijk grotere organisaties die veel belang hadden bij de te ontvangen subsidies en de voornamelijk kleinere organisaties, voor wie het bezinnings- en ontmoetingsaspect van de vereniging het belangrijkste was.

In 2007 startte een nieuw medefinancieringsstelsel (MFS) vanuit het ministerie van Buitenlandse Zaken. Veel Prismaleden deden daaraan mee via Prisma. Daartoe was opnieuw een uitbreiding van de staf noodzakelijk. Er kwam een fulltime directeur, Leendert de Jong (in 2024 overleden), en er werden meerdere projectmedewerkers aangenomen. In 2006 kreeg Prisma een eigen kantoor in Houten.

In de loop van 2007 bleek er een minder goede match te zijn tussen directeur De Jong en de organisatie, resulterend in een vroegtijdig vertrek van de directeur. Ook ontstond er spanning tussen het bestuur van Prisma en de leden. Naar het gevoel van een aantal (vooral kleinere) leden ging er wel heel veel aandacht uit naar fondsenwerving. Was Prisma niet in de eerste plaats opgericht voor gezamenlijke bezinning, lobby en ontmoeting? De spanning liep zo hoog op dat het bestuur zijn zetels tijdens een algemene ledenvergadering ter beschikking stelde. Het jaarverslag over 2008 formuleert het gebeuren als volgt:

‘Het was bestuurlijk een intensief jaar. Het bestuur zag zich gesteld voor het vertrek van de directeur en het feit dat sommige leden hun onvrede uitspraken over de gang van zaken binnen de vereniging. Er vonden diepgaande gesprekken plaats met leden. Het bestuur besloot vervolgens tot een onderzoek naar de interne en externe positie van vereniging Prisma door Marinus Verweij. Het rapport Verweij en de bestuursreactie daarop boden openingen naar herstel in vertrouwen en constructieve samenwerking. Het Prisma van twee snelheden werd het Prisma van twee sporen of, beter gezegd, twee handelingsperspectieven die elkaar beïnvloeden en voeden: bezinning en strategische financiering. De directiestructuur werd aangepast, waarbij de twee handelingsperspectieven voldoende geborgd waren in de functieprofielen van de directie. In september 2008 stelde het gehele bestuur zijn zetels ter beschikking. Eén van de aanbevelingen van het rapport Verweij was om meer directeuren van de lidorganisaties in het bestuur op te nemen en het bestuur heeft die aanbeveling overgenomen.’

De algemene vergadering besloot Gert van Dijk te herbenoemen als voorzitter. Ook Jan Lock werd herbenoemd in het bestuur. Hij werd als lid van de Prisma-directie gedelegeerd bestuurder voor de strategische financiering MFS II. In retrospectief anno 2024 typeerde Van Dijk de manier waarop de vereniging met deze bestuurscrisis is omgegaan als volwassen. Door deze bestuurscrisis is volgens hem het democratisch gehalte van de vereniging versterkt.

Verre vriend

Ik zie je voor me, maar ik zie je niet,
mijn verre vriend in afgelegen streken.
Hoe meer ik in de diepte heb gekeken,
hoe meer het vergezicht van kleur verschiet.

Is het de droogte die jou overviel
waardoor jouw akker doodbleef, openscheurde
en rimpels in mijn wangen bracht? En kleurde
jouw angst de onbestemde grijsheid in mijn ziel?

Wie overziet de afstand en wie meet
de mijlen onrecht? Wat kan ons verbinden,
of tasten wij nog rond, als in den blinde?

Ik proef jouw tranen als ik mango's eet,
in ieder kleed tracht ik jouw kleur te vinden
en al mijn T-shirts ruiken naar jouw zweet.

Rikkert Zuiderveld

ND-bijlage 't Vershil,
november 2023

Behalve bestuursleden, werd er een nieuwe algemeen directeur benoemd, ethicus Henk Jochemsen, met als zijn belangrijkste taakvelden bezinning en lobby. Annemieke van der Kerk, die enige tijd interim-directeur was geweest, werd operationeel directeur en Jan Lock bereidde MFS II voor als gedelegeerd bestuurder. Deze benoemingen leverden op het eerste gezicht een topzware organisatie op, maar volgens de betrokkenen bleek het goed werkbaar te zijn.

Een jaar na zijn herbenoeming als voorzitter van het bestuur trad Van Dijk af vanwege het bereiken van het einde van zijn bestuurstermijn. Tien jaar lang gaf deze gelovige democraat mede vorm aan de vereniging Prisma. Bijzonder was dat algemene ledenvergaderingen onder zijn leiding met staand gebed werden geopend, een gewoonte die later verloren is gegaan.

Marinus Verweij werd de nieuwe onafhankelijke voorzitter, als medeoprichter van Prisma een oude bekende van de vereniging. Lang heeft zijn werk niet geduurd, hij werd benoemd als directeur van ICCO, een functie die niet verenigbaar was met zijn werk voor Prisma. Immers, ICCO was zakelijk de belangrijkste partner van Prisma.

Verweij werd opgevolgd door Jos Wienen, de burgemeester van Katwijk (en later van Haarlem). In 2011, zijn eerste jaar als voorzitter, werd een grote stap genomen; de oprichting van Co-Prisma, een coöperatie waarvan een groot deel van de Prismaleden lid werd in verband met MFS II. Co-Prisma werd op zijn beurt lid van de ICCO-coöperatie. Zie verder hoofdstuk 6 hierover.

Vanaf 2012 hield de vereniging Prisma zich alleen nog bezig met bezinning en positionering, lobby en fondsenwerving via EO Metterdaad. Wel hadden een aantal Prisma-medewerkers een dubbelfunctie met Co-Prisma.

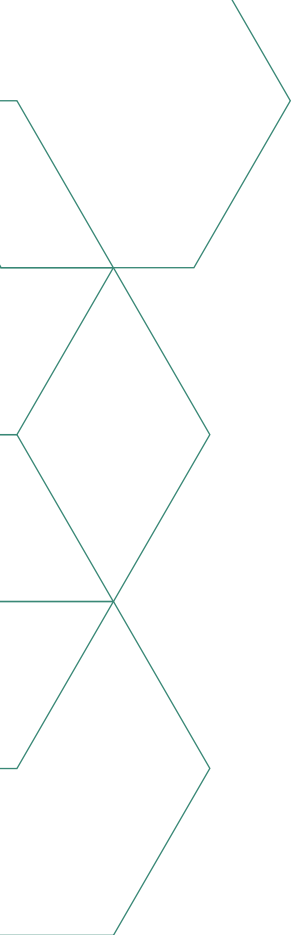
Het aantal Prismamedewerkers dat vanaf de oprichting vooral de groei van de organisatie had meegemaakt – tot het hoogtepunt met tien fte in 2009 – zag het aantal medewerkers drastisch dalen tot vier fte. Wie de medewerkers van Co-Prisma meetelt, komt op ongeveer zeven fte.

In 2016 was MFS II voorbij, zonder dat er een MFS III in het vooruitzicht lag. Dit betekende het einde van Co-Prisma.

De vereniging werd teruggeworpen op haar kerntaken bezinning en lobby. Wel bleef de fondsenwerving via EO Metterdaad tot het Prisma-takenpakket behoren. Enkele leden haakten hier af: de koepel OREON, Operatie Mobilisatie en ook World Servants zegden hun lidmaatschap op. Desondanks bleef er een krachtige organisatie over.

In 2017 werd Haaije Feenstra benoemd als directeur. Waar de inbreng van Jochemsen vooral sterk gericht was op bezinning, opereerde Feenstra meer managerial en coachend. Intervisiegroepen van directeuren en senior-medewerkers werden gestart, evenals halfjaarlijkse ontmoetingen van toezichthouders en bestuursleden van Prismaleden. Het lobbyonderdeel van Prisma werd in 2019 versterkt door personele samenwerkingen aan te gaan met lobbyisten van lidorganisaties. Er kwam oog voor het opleiden van jong talent. Enkele malen werd er een juniormedewerker aangesteld, die deels ook in dienst was van een lidorganisatie. Er kwam een jaarlijks Prisma-Summerschool voor studenten en junior-medewerkers,

Prisma begon in 2000 met 0,2 fte, had in 2009 10 fte in dienst en anno 2025 ongeveer 3 fte.

6

Mee-eten uit de ruif van
institutionele fondsen

De inkomsten van de Prismaleden kwamen (en komen) vooral uit de eigen achterban. Particulieren die jaarlijks of maandelijks een bedrag overmaken, scholen en kerken die een actie houden of collecteren, daarmee konden de organisaties hun werk in lage-inkomenslanden financieren. Later kwamen daar vermogensfondsen en bedrijven uit de eigen achterban bij, evenals nalatenschappen. In de jaren negentig werd het oog gericht op de groeiende subsidiestromen die van het Nederlandse Ministerie van Ontwikkelingssamenwerking naar zogenaamde medefinancieringsorganisaties (MFO's, zie ook hoofdstuk 2) gingen. Om grotere projecten en programma's te kunnen financieren zouden subsidie-inkomsten welkom zijn.

Naamgeving van een ministerie

In 1814 werd het Departement van Koophandel en Koloniën opgericht. Dit departement werd in 1945 omgedoopt tot het Ministerie van Overzeese Gebiedsdelen. Die naam werd weer gewijzigd in Ministerie van Overzeese Rijksdelen en later in Ministerie van Zaken Overzee, tot het ministerie in 1959 helemaal werd opgedoekt en in delen werd ondergebracht bij andere ministeries.

In 1965 kreeg Nederland voor het eerste een Ministerie van Ontwikkelingshulp, geleid door Theo Bot, voormalig ambtenaar van het Ministerie van Overzeese Rijksdelen. De term ontwikkelingshulp werd al snel als te eenzijdig en paternalistisch beschouwd; het woord ontwikkelingssamenwerking werd vanaf 1967 de correcte term. De naamgeving van het ministerie bleef gehandhaafd tot het kabinet-Kok II (Paars II), toen minister Herfkens minister werd van Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking. Deze naam bleef in zwang tot 2024, met twee kanttekeningen: 1. Het kort zittende kabinet-Balkenende I (2002-2003) had geen minister maar een staatssecretaris op ontwikkelingssamenwerking. 2. Het kabinet-Rutte I (met gedoogpartner PVV) had een staatssecretaris Europese Zaken en Ontwikkelingssamenwerking.

In 2024 koos het kabinet Schoof voor de in 1967 afgeschafte term Ontwikkelingshulp: Reinette Klever werd minister van Buitenlandse Handel en Ontwikkelingshulp.

De gedachte achter het medefinancieringsstelsel was en is ontwikkelingsprogramma's van Nederlandse achterbanorganisaties financieel te ondersteunen en zo het draagvlak voor ontwikkelingssamenwerking te versterken. Omdat christelijke ontwikkelingsorganisaties op een sterke achterban van donateurs en vrijwilligers konden rekenen, hadden zij zeker ook recht om te profiteren van dit subsidiekanaal. ICCO was, zoals in hoofdstuk 2 al is beschreven, de medefinancieringsorganisatie (MFO) die de protestantse achterban vertegenwoordigde. ICCO was een participantenorganisatie, waarbij ook de KRK, de EZA en later OCHIN bestuurlijk betrokken was. Een enkele OCHIN-deelnemer had al met succes een subsidie via ICCO binnen kunnen halen.

Blockgrant ICCO (2003 – 2006)

Snel na de oprichting van Prisma ging de werkgroep Institutionele fondsen (IF) van start. Een koepelorganisatie kon natuurlijk steviger onderhandelen met fondsenverstrekkers, dan de individuele organisaties apart. De werkgroep IF investeerde veel tijd in de formulering van de samenwerking met ICCO. Op 4 september 2002 werd de samenwerkingsovereenkomst over een 'blockgrantregeling' tussen Prisma en ICCO getekend. Een blockgrant is een financiële bijdrage die wordt toegekend binnen vastgestelde kaders, waarbij de details nog niet ingevuld zijn. Achteraf moet het bestede geld worden verantwoord. ICCO had niet alleen met Prisma een blockgrantregeling maar bijvoorbeeld ook met Edukans, een organisatie die op onderwijsgebied actief was.

ICCO had er duidelijk belang bij om samen te werken met Prisma. Minister Herfkens van Ontwikkelingssamenwerking (1998-2002) wilde namelijk dat MFO's hun worteling in de Nederlandse samenleving konden aantonen met inkomsten uit de eigen achterban. Dat kon ICCO voor zichzelf niet, omdat ze juist geen fondsenwervende organisatie was. De afspraak om geen achterbangelden te werven was namelijk bij de oprichting van ICCO met de

reeds bestaande protestantse organisaties voor zending en werelddiaconaat al gemaakt. De Prismaleden hadden die achterbanfondsen wél. Door projecten via Prismaleden te steunen – projecten die voor een gedeelte door de eigen fondsen van Prisma lidorganisaties werden gefinancierd – kon ICCO, plat gezegd, achterbanfondsen kopen en aan de eisen van Herfkens voldoen. De blockgrant werd aan Prisma als vereniging toegekend; Prisma moest de kwaliteit van de planning, de monitoring en de evaluatie garanderen. Hiervoor werd per 1 januari 2003 een kantoor opgetuigd met verschillende projectmedewerkers (zie hoofdstuk 5).

De blockgrant ging over een periode van vier jaar. Het totaal aan toegekende bedragen liep op van 4,5 miljoen in 2003 tot 10 miljoen in 2006. Niet alleen grotere organisaties als ZOA, Woord & Daad en TEARfund profiteerden van de blockgrant, maar ook de kleinere én de kerkelijke organisaties; in totaal 22 Prisma- en OREON-leden. Het ging per jaar om meer dan 100 projecten die via de blockgrant werden gefinancierd en werden ingedeeld op basis van de beleidsthema's van ICCO, namelijk: toegang tot basisvoorzieningen, duurzame rechtvaardige economische orde en democratisering & vredesopbouw.

Binnen het deelthema basisvoorzieningen waren de gezondheidszorg (waaronder hiv-aids) en het onderwijs de meest populaire werkgebieden van de Prisma deelnemers. De projecten werden uitgevoerd in maar liefst veertig verschillende landen.

De gefinancierde projecten werden gemiddeld positief geëvalueerd en droegen zo bij aan de doelstellingen van de Prismaleden. Ook Prisma als koepelorganisatie kreeg mede door de blockgrant body en zette zichzelf daarmee op de kaart.

Als belangrijk bijkomend effect van de blockgrant leerden Prismaleden veel over de planning, monitoring en evaluatie van projecten; het gaf een behoorlijke kwaliteitsimpuls aan de deelnemende organisaties.

MFS I (2007 – 2010)

Zoals gezegd verliep de medefinanciering lange tijd via een viertal 'zuilorganisaties', de medefinancieringsorganisaties (MFO's). Maar de politiek wilde af van de subsidiëring via een beperkt aantal MFO's. Er werd daartoe door het ministerie van Ontwikkelingssamenwerking een uitgebreide beleidsdialoog gevoerd met allerlei stakeholders, waaronder Prisma. De toenmalig minister van Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking Agnes van Aardenne opende daarop de inschrijving voor een nieuw medefinancieringsstelsel, MFS, voor alle

Cartoon Tjeerd Royaards

Nederlandse ontwikkelingsorganisaties. De eerste ronde zou lopen van 2006 tot en met 2010. ICCO zette in reactie daarop een alliantie op om gezamenlijk in te schrijven op deze subsidie. Prisma overwoog om zich zelfstandig aan te melden, maar sloot zich toch aan bij de ICCO-Alliantie, vanwege de goede ervaringen in de samenwerking rond de blockgrantregeling. Ook Edukans, Kerk in Actie, Oikocredit en Share People namen deel aan deze alliantie.

MFS was een minder ‘vrije’ subsidie dan de blockgrant. Alle projecten en programma’s moesten passen binnen een vastgesteld beleidsplan van de ICCO-Alliantie. Tevens werd afgesproken om zoveel mogelijk programmatisch te werken. Programmatisch werken betekent het met meerdere actoren op verschillende niveaus werken aan een gezamenlijke doelstelling, door middel van verschillende interventiestrategieën. De interventiestrategieën waren Directe armoedebestrijding, Maatschappijopbouw en Beleidsbeïnvloeding. Hiv-aids-programma’s vormden een vrij groot gedeelte van de programma’s waaraan gewerkt werd. Dit was overigens ook bij de blockgrantregeling al het geval.

De jaarlijks door Prisma ontvangen subsidie bedroeg tussen 2007 en 2010 12,6 miljoen euro.

Gedurende deze periode startte ICCO het CoDe-proces, dat staat voor Co-responsibility, namelijk van noordelijke en zuidelijke partners, en Decentralisatie. Prisma stond (en staat) achter de beweging naar

Co-responsibility, maar werd niet enthousiast van de beweging naar decentralisatie, waarbij regiokantoren werden opgetuigd met eigen adviesraden. Voorbeeld van hoe zoiets vreemd uitpakt was bijvoorbeeld dat het regiokantoor in Nicaragua (Spaanstalig) verantwoordelijk was voor de coördinatie van de hulp van ICCO na de aardbeving in 2010 in Haïti (Franstalig).

MFS II (2011 - 2015)

MFS I kreeg een vervolg in MFS II. Het jaarlijks ontvangen bedrag van MFS II was lager dan dat van MFS I, namelijk 5,8 miljoen in 2011. Het bedrag liep jaarlijks wel op, tot 10 miljoen euro in 2015. (Bij MFS I was dat jaarlijks 12,6 miljoen euro.) Organisatorisch was het grote verschil met MFS I dat de uitvoering van deze medefinanciering werd gedaan door Co-Prisma, de coöperatie Prisma. De reden daarvoor was dat ICCO van haar participanten vroeg om mede-eigenaar te worden van ICCO via de ICCO-coöperatie.

Dat leverde Prisma kansen op, maar zeker ook risico's, gezien de onzekere financiële positie van ICCO. Prisma koos ervoor mee te doen via Co-Prisma, aangezien niet alle Prismaleden wilden participeren in de ICCO-coöperatie. Noodhulporganisatie ZOA deed bijvoorbeeld niet mee.

Deze nieuwe coöperatie had in meerderheid hetzelfde bestuur als Prisma. Verreweg de meeste Prismaleden waren ook lid van Co-Prisma. Co-Prisma werd op haar beurt lid van de ICCO-coöperatie, die de penvoerder was richting het ministerie van Ontwikkelingssamenwerking.

De projecten en programma's waar Co-Prisma aan werkte, werden uitgevoerd in vijftien landen op drie hoofdthema's: Basisgezondheidszorg, Onderwijs en Voedselzekerheid. Ook Lobby & Advocacy was een belangrijk onderdeel van MFS II.

EO Metterdaad

EO Metterdaad startte al in 1972 en is daarmee veel ouder dan Prisma, zelfs ouder dan OCHIN. De stichting is ontstaan binnen de Evangelische Omroep (EO). Via radio en al snel ook via televisie werd en wordt nog steeds een bepaald ontwikkelings- of noodhulpproject gepresenteerd, gevolgd door de oproep om dat project financieel te steunen. EO Metterdaad voert zelf vrijwel geen projecten uit, maar besteedt haar fondsen via christelijke organisaties, waaronder heel wat Prismaleden. Om de uitvoering, monitoring en evaluatie van dit proces te stroomlijnen werd door EO Metterdaad een formelere samenwerking gezocht met onder andere Prisma. Per 1 juli 2006 werd een convenant van kracht waarin EO Metterdaad samenwerkt met Kerk in Actie

(KiA), Prisma en EZA. De projectfondsen gingen via Prisma, als penvoerder. De taakverdeling betekende dat KiA, Prisma en de EZA kwalitatief goede hulpverleningsprojecten voordragen, en dat de EO zorgt voor radio- en televisieprogramma's daarover. Als richtlijn werd opgesteld dat de drie uitvoeringspartners allemaal ongeveer 30 procent van de totale opbrengst ontvangen, waarbij zo'n 10 procent overblijft voor projecten die de EO zelf in handen houdt. In het eerste jaar (2007) ging het in totaal om 3,7 miljoen euro, dat inderdaad ongeveer volgens de 30-30-30-10-sleutel werd verdeeld. In de volgende jaren schommelden de totale opbrengsten van EO Metterdaad rond de 3,5 en 5,5 miljoen euro. Het convenant liep door tot 2015, waarna de inhoudelijke toetsing van voorstellen en het maken van rapportages weer teruggingen naar de EO. Daarbij werd en wordt anno 2025 nog steeds gebruikgemaakt van de expertise van Prismamedewerker Gert Bekebrede. Ook na het beëindigen van het convenant bleven Prismaleden financieringen voor ontwikkelings- en noodhulpprojecten ontvangen via EO Metterdaad, maar dit liep niet meer via Prisma.

EO Metterdaad sloot zich in 2018 aan bij het Prisma-noodhulpcluster, bestaande uit Woord en Daad, ZOA, Dorcas, Red een Kind en Tearfund (zie hoofdstuk 9).

Vanaf 2015

Vanaf de beëindiging van het convenant met EO Metterdaad is de rol van Prisma bij institutionele fondsenwerving beperkt tot een personele samenwerking met Metterdaad.

De opvolging van MFS II was na 2015 onder meer een stelsel van thematische medefinanciering (TMF), waar Prisma niet aan meedeed, maar veel Prismaleden wel, vooral de grotere leden, in allerlei samenwerkingsverbanden. Co-Prisma werd opgeheven. De ICCO-coöperatie ging nog enkele jaren door; verschillende Prismaleden sloten zich rechtstreeks aan bij de ICCO-coöperatie.

Terugkijkend op 25 jaar institutionele fondsenwerving, kunnen we concluderen dat Prisma in de eerste vijftien jaar heel belangrijk is geweest bij het binnenhalen van fondsen voor haar leden. Het mooie was dat niet alleen de grotere leden, maar ook de kleinere én de meer op zending gerichte organisaties konden profiteren van deze financiering. Dat laatste geldt nog steeds voor de fondsen van EO Metterdaad. Als het gaat om overheidssubsidies kunnen met name de grotere ontwikkelings- en noodhulporganisaties daar nu gebruik van maken.

‘Als de olifanten vechten wordt het gras vertrapt. Maar olifanten vechten niet altijd. Ze zijn zelfs te temmen. ... Het is een lijn van hoop. De kolossale machten die het veld lijken te beheersen waarop ontwikkelingssamenwerking zich afspeelt zijn niet allemaal per definitie verdorven en boosaardig, maar ze zijn te temmen. Ze kunnen in principe gericht worden op de bevordering van menselijk welzijn. En in de tussentijd kan het zinvol zijn om te proberen in elk geval het gras enigszins te beschermen oftewel elementaire bestaansvoorwaarden voor mensen te creëren of in stand te houden. Wellicht is dat wat ontwikkelingssamenwerking beoogt: het temmen van olifanten én het in stand houden van gras.’

Govert Buijs,

inleiding ‘Als de olifanten vechten...’

(Amsterdam 2001)

Nadenken over vechtende olifanten,
stromend recht en bloeiende takken

Het denken over de beste manier van internationale hulpverlening en ontwikkelingssamenwerking is voor Prisma voortdurend in ontwikkeling en onderwerp van bezinning.

Ontwikkelingshulp begon met alleen het neerzetten van gebouwen. In de eerste jaren van ICCO – de jaren zestig van de vorige eeuw – mocht de ontwikkelingshulp met overheidssubsidie alleen gebruikt worden voor ‘bricks and mortar’, oftewel het bouwen van ziekenhuizen en scholen.

Al snel werd duidelijk dat er voor ontwikkeling meer nodig was dan gebouwen. Decennialang zijn de inzichten over internationale hulpverlening en ontwikkelingssamenwerking voortgeschreden door evaluaties, conferenties, studiedagen en wetenschappelijke studies. Kortom door bezinning.

Voor christelijke organisaties waren er daarbij ook nog eigen bezinningsvragen. Hoe verhouden zending, barmhartigheidswerk en ontwikkelingsamenwerking zich tot elkaar? Hoe voorkom je dat ontwikkelingswerk ‘rijstchristenen’ oplevert, mensen die zich bekeren omdat ze dan denken toegang tot hulp te kunnen krijgen? Moeten we ons ook verzetten tegen structureel onrecht, zowel in het Zuiden als bij ‘ons’ in het Noorden? Wat betekent het Bijbelse begrip gerechtigheid eigenlijk in dit verband? Aan deze vragen is veel aandacht besteed binnen Prisma (en daarvoor binnen OCHIN) door middel van studiedagen, debat, ontmoeting en het uitwisselen van ervaringen, publicaties en conferenties.

OCHIN

De eerste bezinningsactiviteit van OCHIN, de voorloper van Prisma, vond plaats in 1979. Besproken werd een ‘Proeve van een erecode voor christelijke organisaties voor Financiële Kinderadoptie in Nederland’. Je kunt stellen dat bezinning rondom een relevant thema een aanleiding was om OCHIN te starten.

Na deze ‘proeve’ was het bezinningsaspect bij OCHIN een tijd afwezig tot er in december 1990 een conferentie werd georganiseerd met Otto de Bruijne en Bas de Gaay Fortman als sprekers. Wat er besproken werd, is niet meer te achterhalen, maar volgens de notulen van de daarop volgende OCHIN-vergadering was de conferentie met zeventig deelnemers,

afkomstig uit een bredere kring dan alleen OCHIN, een groot succes. Besloten werd elke anderhalf jaar een bezinningsbijeenkomst te houden. Op de bijeenkomst van mei 1992 deelde NCRV-voorzitter Ton Herstel ervaringen met betrekking tot samenwerking in christelijk Nederland. Deze bijeenkomst werd minder goed bezocht en ook matig geëvalueerd. Besloten werd de studiedagen voortaan te organiseren in samenwerking met het Hendrik Kraemer Instituut (HKI) en het Christelijk Studiecentrum ICS. Daar waren immers de professionals op het gebied van studie en bezinning te vinden. De volgende studiedag werd gehouden op 8 oktober 1993 in het HKI en had als onderwerp 'Tot de verBEELDing gesproken: beeld en werkelijkheid in Noord en Zuid'. De hoofdspreker was predikant/journalist Ype Schaaf (1930-2003). Hij was onder andere auteur van het boek *En hij ging zijn weg met blijdschap* over de rol van de Bijbel in Afrika.

Op 28 september 1995 werd opnieuw een studiedag in het HKI gehouden, dit keer ook in samenwerking met ICCO. Thema was 'Wat kopen wij voor ontwikkeling?', met als hoofdsprekers Jan Pronk, minister van Ontwikkelingssamenwerking (OS), en Bob Goudzwaard. De lezingen en zelfs de daarop volgende discussie zijn bewaard gebleven in een brochure. Pronk, dan bezig met zijn derde periode als minister van OS, dit keer in een paars kabinet (PvdA, VVD en D66), verdedigde in zijn lezing vooral zijn herijkingsnota 'Hulp in uitvoering'. Hij zei onder meer dat hulpprojecten zonder dat er iets aan zaken als onvrijheid, corruptie en onrecht wordt gedaan, niet veel zin hebben. 'Vrijheid is belangrijker dan welvaart.' Goudzwaard legde in zijn reactie de vinger op zinnen in de nota als: 'Het buitenlandbeleid zal ... explicieter dan voorheen moeten worden ingezet om Nederlandse belangen te dienen.' Goudzwaard wees erop dat 'dienen' ten diepste een religieus woord is. 'Dienen is ook de diepste intentie van ons zoals we hier zijn en van onze organisaties. Dienst aan God en dáarom dienst aan de armen.' Beide sprekers gingen ook in op het begrip professionaliteit. Goudzwaard reageerde op Ph. Quarles van Ufford, die de professionalisering in de ontwikkelingssector hekelde als verworden tot de inzet van witte consultants: 'Mannen met harde koffertjes en een besliste stap'. Goudzwaard vulde het begrip professionaliteit anders in: '...mensenkennis, het tonen van respect, empathie en het kunnen doorgronden van de ingewikkelde sociale en politieke relaties in andere culturen.'

De volgende studiedag was op 26 september 1996 en had de identiteit van christelijke hulpverleningsorganisaties als thema met als titel 'Wat maakt het voor verschil?' Er lagen vragen op tafel als: Is de identiteit een christelijk sausje? En: zijn we meer dan 'OXFAM with hymns'? Voor het eerst was er een niet-westerse spreker, Vinay Samuel uit India. De tweede spreker was Just van Es, directeur van ICCO. Helaas zijn deze lezingen voor zover bekend niet bewaard gebleven.

Op 4 november 1997 werd een conferentie georganiseerd door OCHIN alleen, onder de titel 'OCHIN – Quo vadis?'. Tijdens deze conferentie werd feitelijk de aftrap gegeven voor de organisatie die later Prisma zou heten. In hoofdstuk 3 is deze conferentie beschreven.

Foto drie boeken

Prisma

De bezinningsbijeenkomsten in de laatste jaren van OCHIN werden heel positief gewaardeerd. Daarom werd als tweede doel van de vereniging Prisma in de statuten genoemd: *'het met en voor haar leden doordenken van gemeenschappelijke thema's en het innemen van gemeenschappelijke standpunten ten aanzien van deze thema's'.*

Een van de eerste activiteiten van Prisma (toen nog Prisma platform) was het participeren in een ambitieus studieproject, geïnitieerd door het Instituut voor Cultuurethiek (door de toenmalige directeur Henk Jochemsen) en gefinancierd door de stichting Oikonomos. Het studieproject werd gehouden onder de werktitel 'Denken over ontwikkelingssamenwerking vanuit christelijk perspectief'. Er werden tussen januari en juni 2000 drie expertmeetings georganiseerd met bijdragen van onder anderen directeuren en stafleden van Prismaleden. Een belangrijk bijeffect van deze bezinningsdagen, was dat Prismaleden elkaar ontmoetten en in gesprek gingen. De gezamenlijke bezinning, zoals die al was ingezet in de laatste fase van OCHIN, droeg eraan bij dat Prisma vanaf de start een klimaat van collegialiteit ontwikkelde en dat er van het wantrouwen dat regelmatig bij OCHIN te bespeuren was weinig meer overbleef.

Het eindresultaat van het studieproject was het boek *Als de olifanten vechten...*, een lijvig boekwerk met zeventien hoofdstukken, geschreven door negentien auteurs. De redactie werd gedaan door politicoloog/filosoof Govert Buijs, die tevens (co)auteur was van vijf hoofdstukken en de enthousiasmerende trekker van het hele traject. Ontwikkelingssamenwerking werd in het eerste deel van het boek vanuit geloofsperspectief bekeken. In het tweede deel kwamen sociologische en filosofische aspecten aan de orde. Het slotdeel bevatte de praktijkperspectieven, zoals wederkerigheid, de culturele factor, de rol van spiritualiteit en humanitaire hulpverlening.

Het boek werd op 12 september 2001 (terwijl alle deelnemers nog de schok die de aanslag op de Twin Towers van 9/11 teweeg bracht moesten verwerken) tijdens een symposium aan de Vrije Universiteit aangeboden aan Eveline Herfkens, toenmalig minister van Ontwikkelingssamenwerking. Hoewel het boek formeel geen Prisma-publicatie was – het werd uitgegeven in de serie Verantwoording van de St. Reformatorische wijsbegeerte – had het vooral impact op Prismaleden. Het boek was, aldus Henk Jochemsen in 2018: *'Een mijlpaal in de bezinning en de formulering van visie en beleid voor de deelnemende organisaties'* (Uit: voorwoord *Als de tak wil bloeien...*, zie hierna).

Man/vrouw, Noord/Zuid

Wie de lijst van auteurs van 'Als de olifanten vechten...' (2001) bekijkt, valt het al snel op dat het allemaal witte, Nederlandse mannen zijn. Achterin staat een deelnemerslijst van de expertmeetings. Daarin vind je alleen maar witte mannen staan (al waren er wel degelijk een klein aantal vrouwen aanwezig). Zuidelijke deelnemers ontbraken. In het vervolgtraject dat leidde tot de publicatie 'Recht in overvloed' (2005) werd de stem van het Zuiden, weliswaar bescheiden, ingebracht door vier interviews met zuidelijke experts en een lezing door Amon Kasambala, de Zuid-Afrikaanse CEO van Focus on the Family Africa bij de presentatie van het boek. Ook waren er meerdere sprekers van buiten de christelijke kring, die hun bijdrage leverden. Bij de expertmeetings was dit keer een redelijk aantal vrouwen aanwezig én een spreker uit Sri Lanka.

In de latere publicatie *Als de tak wil bloeien...* (2018) werden drie van de elf hoofdstukken door vrouwen geschreven. Geen van de hoofdstukken werd geschreven door iemand uit het Zuiden. Hoe zit het met de diversiteit van de medewerkers van de Prismaleden?

Blijkens een in 2022 gehouden vergelijkend onderzoek waren vier van de negentien directeuren van Prismaleden vrouw, in 2000 had een van de vijftien Prismaleden een vrouwelijke directeur. De beloning van mannelijke en vrouwelijke directeuren was gemiddeld gelijk.

De conclusie kan zijn dat de inclusiviteit op het gebied van man/vrouw in de organisaties van Prismaleden is verbeterd, maar dat het nog zoeken is hoe de stem van het globale Zuiden aan de noordelijke bezinnings- en beslistafels kan klinken.

Al direct na publicatie van de *Olifanten* was er behoefte aan een vervolgpublishatie. Opnieuw werd gekozen voor een traject met expertmeetings en opnieuw onder supervisie van het ICE. De stichting Oikonomos financierde

ook dit traject. In 2003 en 2004 werden er vijf expertmeetings gehouden met deelnemers en sprekers uit de Prisma-gelederen, aangevuld met sprekers van de VU (Vrije Universiteit Amsterdam), de PSO, het SBI, Context, en het Institute of Social Studies en het Wetenschappelijk Instituut van de ChristenUnie. Gerard Verbeek, specialist ontwikkelingssamenwerking en trainer, was de schrijver van het boek *Recht in overvloed*, het hoofdproduct van dit bezinningstraject. Opvallend is de ondertitel ‘Gerechtigheid en professionaliteit in de ontmoeting tussen arm en rijk’. Niet het woord ontwikkelingssamenwerking wordt gebruikt, maar ‘de ontmoeting tussen arm en rijk’. Wat betekent professionaliteit in de samenwerking tussen arm en rijk wanneer er sprake is van onrecht, dat de armoede mede veroorzaakt heeft? En hoe verhoudt zich de persoonlijke gerechtigheid in de relatie met God tot de maatschappelijke gerechtigheid? In hoeverre is het mogelijk dat de armen zelf inhoud, richting en snelheid van veranderingsprocessen bepalen? Deze en andere vragen komen aan de orde in het boek dat in december 2005 tijdens een symposium werd gepresenteerd.

‘Omdat God bewogen is met Zijn wereld, worden mensen aangespoord om op die bewogenheid te antwoorden. Omdat God een overvloedige gerechtigheid aanbiedt, worden mensen opgeroepen om die gerechtigheid in menselijke verhoudingen vorm te geven – in alle onvolmaaktheid en betrekkelijkheid. ... Vanuit die overtuiging reizen we in het tegenlicht van een wereld waar gerechtigheid woont.’

Gerard Verbeek, slotregels *Recht in overvloed*.

Amos 5:24 – Laat liever het recht stromen als water, en de gerechtigheid als een altijd voortvloeiende beek.

Na de twee succesvolle studietrajecten, werd begin 2007 binnen Prisma de sectie ‘Bezinning’ gestart. Het was de bedoeling om bezinning direct relevant te maken voor het beleid van de leden. Het eerste resultaat was het onderzoeksrapport Familie/gezin in Ontwikkelingssamenwerking, geschreven door Simon Polinder, expert internationale relaties in historisch perspectief. De stap naar beleid werd vervolgens door Prisma gemaakt door een ‘Handreiking parameters Gezinsbeleid’ te schrijven. Er werd daarin gewezen op de grote rol van ‘extended families’, die vaak net zo groot is als die van kerngezinnen. Het rapport werd gebruikt in de lobby richting de nieuwe minister van Ontwikkelingssamenwerking, Bert Koenders.

Eind januari 2008 vond een bezinningsdag plaats met als thema ‘Bouwen aan Gods koninkrijk – bezinningsdag over de verhouding tussen woorden en daden in zending en ontwikkelingssamenwerking’. Pieter Boersema, inmiddels hoogleraar godsdienstwetenschappen en missiologie in Leuven, hield onder de titel ‘Van verontschuldiging via verlegenheid tot overtuiging’ een lezing over de relatie tussen Woord en daad bij christelijke ontwikkelingsorganisaties. Hij pleitte ervoor dat zending en christelijk ontwikkelingswerk vanuit een sterke innerlijke overtuiging blijft communiceren in een voor buitenstaanders, van een andere overtuiging, begrijpelijke taal. Op die manier is samenwerking met andersgelovigen mogelijk.

In november van datzelfde jaar werd een tweedaagse expertmeeting gehouden over het thema ‘Seksuele en reproductieve gezondheid’ met zuidelijke partners, samen met de staf van ICCO en Kerk in Actie. Een thema met lastige dilemma’s voor FBO’s (*Faith Based Organisations*). Hoe om te gaan met abortus, dat vanuit de WHO (Wereld Gezondheidsorganisatie van de VN) als geboortebeperkingsinstrument werd gezien? En is het stimuleren van condoomgebruik als familieplanning en/of bescherming tegen seksueel overdraagbare ziektes te verantwoorden?

In 2009 werden – wegens onvoldoende deelname van de leden – alle secties van Prisma opgeheven, inclusief de nog maar twee jaar bestaande sectie Bezinning. Dat betekende niet dat er op het gebied van bezinning weinig gebeurde. Henk Jochemsen was inmiddels benoemd als algemeen directeur van Prisma, en had als kerntaak bezinning en lobby. Het afscheidssymposium van Prismavoorzitter Gert van Dijk greep Jochemsen aan om een reeks publicaties te starten onder de titel ‘Just Development series’. Deel 1 verscheen in 2010 en heette ‘Ontwikkelingssamenwerking nieuwe stijl’, met daarin de lezingen van het afscheidssymposium van onder anderen Herman Wijffels (econoom, die onder meer directievoorzitter van de Rabobank en voorzitter van de Sociaal-Economische Raad is geweest). In hetzelfde jaar verscheen (in het Engels) deel 2: ‘Family in development: Hopes and challenges’. Hierin stond een selectie van lezingen gehouden op het Fifth Congress of Families, dat in 2009 in Amsterdam werd gehouden. In het slothoofdstuk werden door de redacteurs min of meer concrete aanbevelingen gegeven zoals deze: *Policymakers and practioners should develop a sensitivity to the importance of the (extended) family as the basic social and economic unit in designing effective development policies.*

Naast de publicaties van Jochemsen werden door Prisma allerlei *vision papers* geschreven. In 2009 bijvoorbeeld over hiv-aids en Seksuele en reproductieve rechten en gezondheid. Ook over Mensen met een handicap in Ontwikkelingssamenwerking verscheen een paper.

Binnen de bredere ICCO-alliantie waren er ook bezinningstrajecten. Deze gingen over uiteenlopende onderwerpen met vaak, maar niet altijd, een link met religie. Zoals:

- **Masculiniteit, religie en aids. Dit naar aanleiding van het proefschrift van A. van Klinken;**
- **Mensenrechten en christelijk geloof;**
- **Impactstudie met PADev (*Participatory Assessment of Development*);**
- **Christelijke inspiratie en mondiaal burgerschap: de agenda voor morgen.**

In oktober 2011 schreef Prismadirecteur Henk Jochemsen een discussiepaper over Religie en Ontwikkelingssamenwerking, een thema dat vaak aan de orde kwam binnen Prisma, en in alle 25 jaren van haar bestaan het belangrijkste lobbythema is geweest (zie hoofdstuk 8). Ook de inaugurele rede van Jochemsen als bijzonder hoogleraar christelijke filosofie in Wageningen op 28 mei 2009, had als onderwerp ontwikkeling, levenswetenschappen en religie, onder de titel ‘Opdat het gras weer bloeie...’.

In 2012 verscheen het derde deel van de *‘Just Development series’*, onder de titel *‘Van geven naar delen, geef- en leefgedrag van christenen in Nederland’*. Het vierde en laatste deel verscheen in 2017 onder de titel *‘De kracht van interactie’*. Het werd geschreven door Theunis Sjoerd Elzinga, een medewerker van vrijwilligersorganisatie World Servants (destijds Primalid). Elzinga betoogde op basis van onderzoek hoe interactie tussen de gemeenschap en vrijwilligers tijdens internationale vrijwilligersprojecten blijvend effect kan hebben.

Het boek werd geredigeerd door Jochemsen en is op 21 juni 2018 gepresenteerd tijdens een minisymposium. Dit symposium werd gecombineerd met de afscheidsoratie van Jochemsen als hoogleraar Christelijke Filosofie in Wageningen. Zijn rede had als titel ‘Zendmast of stoorzender’ over de rol van religie in morele kwesties.

Het morele perspectief op ontwikkelingssamenwerking is:

- *motiverend: we leven in een mondiaal dorp: heb je naaste, dichtbij en ver weg, lief als jezelf;*
- *integrerend: de visie op ontwikkelingssamenwerking is een deel van de integrale visie op het ‘goede leven’, de samenleving en de omgang met onze natuurlijke omgeving;*
- *kritisch: protest tegen overheersend politiek en economisch systeem.*

Henk Jochemsen, afscheidsoratie WUR, 21 juni 2018

Jochemsen besteedde in de tijd dat hij directeur van Prisma was (2009-2017) veel aandacht en tijd aan bezinning. Er werden vele papers geschreven, bijdragen geleverd aan symposia, lezingen voor studentenverenigingen gegeven en ook afstudeerprojecten en promotieonderzoeken begeleid.

Ook na 2017 bleef bezinning een belangrijke Prisma-activiteit. Speciaal voor communicatie- en fondsenwervingsmedewerkers werd in 2018 een goed bezochte bezinningsbijeenkomst gehouden over Fondsenwerving en christelijke identiteit.

Bezinning en leren is sinds 2018 verbonden met de naam Prisma-academy. Er werden bijeenkomsten georganiseerd voor communicatiemedewerkers en fondsenwervers, en voor secretaresses. Vanaf 2019 wordt er jaarlijks een Summerschool gehouden waar tussen de tien en dertig studenten of juniormedewerkers van Prisma lidorganisaties zich enkele dagen verdiepen in ontwikkelingsthema's. De bezinning werd geïntegreerd in de ledenvergaderingen en bijeenkomsten van stafmedewerkers, in de vorm van inleidingen. Voorbeelden zijn bijeenkomsten over leiderschap, ingeleid door Ben Tiggelaar, en over migratie, beide gehouden in 2019.

Een nieuwe doelgroep van Prisma-academy vormden de toezichthouders van Prismaleden. Er was direct vanaf het begin (2019) onder hen veel belangstelling voor bezinning en ontmoeting. Allerlei bestuurlijke én inhoudelijke onderwerpen kwamen sinds die tijd aan de orde in hun bijeenkomsten.

In 2020 en 2021 waren de ontmoetingen binnen Prisma vanwege de pandemie vooral digitaal. In 2020 was de impact van de pandemie op het werk van de Prismaleden het onderwerp van bezinning. Evenals geloofsvrijheid, met Jos Douma, speciaal gezant voor godsdienstvrijheid van het ministerie van Buitenlandse Zaken, als spreker. Ook digitaal was de lezing over crisismanagement van Pieter Jaap Aalbersberg, Nationaal Coördinator Terrorisme en Veiligheid.

Een onderzoeksproject over de rol van religieuze actoren in ontwikkelings-samenwerking, werd in 2021 gestart door Prisma, met financiële steun van vier Prismaleden. Nieuw was dat voor de uitvoering van dit onderzoek een onafhankelijk, niet-christelijk onderzoeksbureau werd ingeschakeld: The Broker. Dit resulteerde eind dat jaar in de publicatie *Working with faith-based actors for development* door Yannique Goris e.a. Dit rapport was met name bedoeld en ingezet voor lobbyactiviteiten (zie hoofdstuk 8). Yannique Goris schreef samen met Simon Polinder een wetenschappelijk artikel in het online wetenschappelijk tijdschrift Taylor and Francis naar aanleiding van dit onderzoek, onder de titel 'A Bridge over Troubled Water – How Worldview Helps Overcome the Religious-Secular Divide in Development Cooperation and Beyond'.

Sinds 2023 steunt Prisma de Martine Vonkstichting. Deze stichting heeft tot doel het ecologisch denken vanuit Bijbels perspectief te bevorderen. Zij doet dat door een bijzonder hoogleraarschap aan de Theologische Universiteit Utrecht mogelijk te maken. Per 1 januari 2025 is David Onnekink verbonden aan deze leerstoel als bijzonder hoogleraar Ecologisch Denken. De Martine Vonkstichting wordt voor ongeveer een kwart gefinancierd door een vijftal Prisma-lidorganisaties. Een belangrijke vraag in het onderzoek van Onnekink is wat gerechtigheid betekent voor de ecologische voetafdruk van met name het Noorden en voor de klimaatverandering.

Zomerschool 2025

Conclusie over bezinning

Als we de 25 jaar dat Prisma bestaat overzien, mogen we concluderen dat bezinning, zoals geformuleerd als tweede doelstelling in de statuten (het met en voor haar leden doordenken van gemeenschappelijke thema's en het innemen van gemeenschappelijke standpunten ten aanzien van deze thema's) een centrale plaats heeft gehad bij Prisma. Dit heeft geleid tot drie grote publicaties – in 2001, 2005 en 2018 – die bestaan als mijlpalen in de christelijke bezinning op ontwikkelingssamenwerking en werelddiaconaat. Ook zijn er, vooral in de 'periode Jochemsen', vele positionpapers geschreven voor intern, maar zeker ook voor extern gebruik in de lobby. In de laatste periode van Prisma-academy is niet zozeer het publiceren een doel geweest, maar het samen leren door de leidinggevenden, en ook het opleiden van een nieuwe generatie.

Als we de drie fases gebruiken die Pieter Boersema in zijn Prismalezing van 2008 kenschetst als verontschuldiging, verlegenheid en overtuiging, kan gezegd worden dat Prisma en haar leden de verlegenheid hebben afgeschud en – in volle overtuiging, geïnspireerd door het evangelie van Gods koninkrijk – met zelfbewustzijn hun positie innemen in de wereld van ontwikkelingssamenwerking.

‘De **samenwerking** met Prisma op het gebied van **beleidsbeïnvloeding** is van grote waarde. In een sector met vele actoren en overlappende belangen is samenwerking essentieel. Prisma faciliteert deze samenwerking vanuit **christelijke identiteit**, waar we als christelijke organisaties in staat zijn een uniek en **waardevol** geluid te laten horen in Den Haag.’

Dorcas,
(2020)

‘Prisma is voor mij een **nuttig netwerk** waar de krachten worden gebundeld van de christelijke hulporganisaties zodat er **één duidelijke stem** te horen is over ontwikkelingssamenwerking en met name de rol van religie daarbij.’

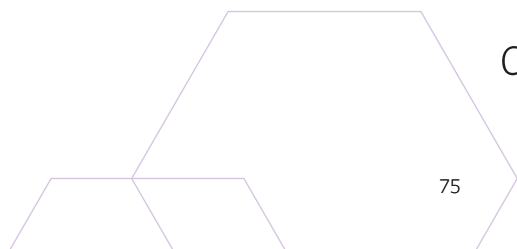

Joël Voordewind,
Tweede Kamerlid voor de ChristenUnie
(2020)

8

Op Haagsche
deuren kloppen

Het Buro Beleidsbeïnvloeding Buitenland (BBO) startte in 1992. (De o van Buro duidde er destijds op dat het een progressieve instelling betrof.) Het Buro was een initiatief van de twee christelijke medefinancieringsorganisaties ICCO en CEBEMO. Er waren eveneens een zestal andere ontwikkelingsorganisaties met een protestantse of katholieke achtergrond bij betrokken. OCHIN-participanten hoorden daar niet of nauwelijks bij. Lobby⁴ werd in de OCHIN-notulen wel een enkele keer genoemd, maar er werden geen middelen voor vrijgemaakt.

Zoals in hoofdstuk 3 al vermeld trok het BBO al voor Prisma platform in maart 1999 van start ging aan de bel met de vraag of Prisma wilde participeren. Het BBO had net een structuurwijziging doorgemaakt, waarbij Govert van Oord directeur-bestuurder werd in plaats van directeur. BBO werd niet langer 'gesubsidieerd' door ICCO en CEBEMO, maar kreeg zijn financiering door betaalde lobbyprojecten uit te voeren voor belanghebbende organisaties. Prisma werd gevraagd om toe te treden tot de Raad van Toezicht en dat gebeurde in de persoon van Gerard Verbeek (2000-2007). Prismaleden, zeker ook de grotere organisaties zoals Woord & Daad en ZOA, hadden ook rechtstreeks contact met het BBO en met Kamerleden, vooral via hun directeur.

Vanaf januari 2003 kwam Jan Ouwehand in dienst van Prisma. Hij was voor 50 procent in dienst als consultant op het gebied van hiv-aids en voor de andere 50 procent beschikbaar voor lobby en advocacy. Hij was daarmee de eerste lobbyist van Prisma.

Doelgroep van de lobbyactiviteiten waren ambtenaren van het ministerie van Ontwikkelingssamenwerking, Kamerleden en Europarlementariërs. De vertegenwoordigers van de christelijke partijen CDA, ChristenUnie en SGP waren het gemakkelijkst bereikbaar, maar ook met D66 en de PvdA zijn gesprekken gevoerd.

Er is stevig gelobbyd richting het ministerie bij het opstellen van het beoordelingskader voor MFS I (zie hoofdstuk 6). Het doel was dat ook relatief kleine Prismaleden aan MFS mee zouden kunnen doen. Dit lukte mede door

4 Voor lobby worden verschillende andere termen gebruikt, zoals beleidsbeïnvloeding, politiek advies, public affairs en advocacy. In deze publicatie is gekozen voor de term lobby.

de inzet van Partos, een nieuwe speler in het lobbyveld. Partos werd in 2004 opgericht als brancheorganisatie voor internationale samenwerking, destijds met 60 leden; in 2024 waren dat er al meer dan 100. Met Partos, waar Prisma als koepelorganisatie, maar ook veel Prismaleden lid van werden, werd en wordt nauw samengewerkt op het gebied van lobby, onder andere rond de thema's:

1. **budget voor ontwikkelingssamenwerking;**
2. **het belang van ruimte voor maatschappelijke organisaties;**
3. **beleidscoherentie.**

Zowel voor BBO als voor Prisma was de rol van religie in ontwikkelings-samenwerking het hoofdthema. Lobbyonderwerpen als hiv-aids en ook seksuele en reproductieve gezondheid en rechten (SRGR) waren hieraan gekoppeld. Het onderwerp familie en gezin in ontwikkelingssamenwerking werd vanuit lobby aan de orde gesteld door de in 2005 opgerichte sectie van Prisma voor Lobby en Advocacy. Dit onderwerp werd later doorgeschoven naar de sectie bezinning (zie hoofdstuk 7). In 2007 werd hierover een brief gestuurd naar de toenmalige minister van Ontwikkelingssamenwerking, Bert Koenders.

Na het vertrek van Jan Ouwehand eind 2005 ontstonden er enkele magere jaren qua personele inzet op lobbygebied. De honneurs werden enkele jaren waargenomen door de Woord & Daad-lobbyist Evert-Jan Brouwer.

In 2006 ontstonden parallel twee soortgelijke initiatieven waar Prisma meer respectievelijk minder bij betrokken was. Het eerste initiatief was het Kennisforum Religie en Ontwikkelingsbeleid. Een platform van ambtenaren van Buitenlandse Zaken (met als trekker de latere Europarlementariër Dennis de Jong), BBO (vooral Govert van Oord), Prisma en enkele andere ngo's. De toenmalige CDA-minister Agnes van Ardenne stimuleerde dit initiatief. Hoofddoel was om de medewerkers van het ministerie en ook van de ngo's meer bewust te maken van de belangrijke rol van religie in ontwikkelingsprocessen. Dit Kennisforum stelde werkgroepen in over 'Religie en conflict', een 'hot' onderwerp sinds 9/11 (de aanval van Al Qaida op onder meer de Twin Towers op 9 september 2001) en 'Religie als *driver of change*'. PvdA-minister Bert Koenders, de opvolger van Agnes van Ardenne, kon met dit thema politiek minder uit de voeten.

Tegelijk met de start van het Kennisforum richtte de oecumenische stichting Oikos het Kenniscentrum Religie en Ontwikkeling (KCRO) op. Hier waren niet alleen christelijke partijen bij betrokken (Cordaid, ICCO, Mensen met een Missie, Edukans), maar ook het hindoeïstische SEVA Network, de Islamitische Universiteit Rotterdam en later Islamic Relief NL. Door middel van conferenties, publicaties en workshops werd het belang van het thema religie steeds weer op de kaart gezet. Belangrijk was de publicatie *Religion and Development, ways of transforming the world* van Gerrie ter Haar, bijzonder hoogleraar aan het Institute of Social Studies (onderdeel van de Erasmus Universiteit). In 2014/2015 werd door Ter Haar de leergang Religie en Seksualiteit voor ambtenaren georganiseerd, met thema's als 'religie en gender' en 'religie en homoseksualiteit'. Prisma was hier via de ICCO-coöperatie inhoudelijk bij betrokken.

Het KCRO werd in 2015 opgeheven vanwege gebrek aan middelen. Ook het Kennisforum stierf in die tijd een stille dood.

Terug naar 2010. In die periode werd er weer een lobbyist in dienst genomen bij Prisma, Joanne van der Schee. Ook (algemeen) directeur Jochemsen bleef veel lobbywerk verrichten, vaak samen met lidorganisaties en ook vaak via Partos. De lobbyonderwerpen waren velerlei:

- **Hiv-aids: er werd ruimte gevraagd voor de ABC-benadering, waarin zowel het pleiten voor trouwe relaties als het gebruik van condooms een plek had (zie hoofdstuk 9).**
- **Noodhulp Syrië: er werd gepleit om de noodhulp niet alleen via de UNHCR te laten verlopen, maar ook via ngo's, die vaak een beter netwerk in het veld hadden en hebben.**
- **Na de val van het kabinet Rutte I werd gelobbyd tegen verdere bezuinigingen op ontwikkelingssamenwerking. Vergeefs want Rutte II zou verdere bezuinigingen doorvoeren.**
- **Via de DCDD (Dutch Coalition on Disability and Development) werd samen met lidorganisatie Light for the World (nu SeeYou) gepleit voor de ratificatie van het VN-verdrag Handicap door de Nederlandse regering. Dit gebeurde (pas!) in juli 2016. Hiermee kwam de volwaardige plaats van mensen met beperking in ontwikkelingssamenwerking een stap dichterbij.**

“Het is mooi te zien hoe Prisma en haar leden in dit onderzoek **openstaan** voor kritische vragen en **zelfreflectie** niet schuwen. Samen met hen identificeren waar het belang en de **meerwaarde** ligt van werken met religieuze actoren is een prachtig traject. Door het genereren van meer kennis en begrip kunnen we met dit project bruggen slaan en bijdragen aan meer **efficiënte** en **duurzame** ontwikkelingssamenwerking.”

Onderzoeker The Broker
(2021)

Lobbyiste Joanne van der Schee in panelgesprek met staatssecretaris Paul Blokhuis en Tamme de Leur tijdens een conferentie over mensenhandel.

Het kabinet-Rutte II bezuinigde niet alleen, maar wilde ontwikkelings-samenwerking nog meer dan in het verleden besteden ten gunste van het Nederlandse bedrijfsleven. Hiervoor werd door de Nederlandse overheid het DGGF (Dutch Good Growth Fund) opgericht. Een mooi lobby- en vooral politiek succes werd in 2013 behaald door een motie van Joël Voordewind (ChristenUnie). Er werd maar liefst 50 miljoen uit het DGGF gehaald ten behoeve van noodhulp, te besteden via particuliere organisaties. Met deze subsidie is de Dutch Relief Alliance (DRA) ontstaan, een alliantie van Nederlandse particuliere hulpverlenings- en noodhulporganisaties, waaronder enkele Prismaleden.

Steeds meer Nederlanders, en dus ook steeds meer ambtenaren, zijn seculier opgegroeid en hebben misschien nog net een beeld bij het verschil tussen protestanten en katholieken, maar hebben geen idee bij aanduidingen als evangelisch, reformatorisch, vrijzinnig, laat staan van de drijvende overtuigingen daarachter. Dit heeft invloed op hoe de rol van religie in ontwikkelingsprocessen geduid wordt. Onder meer Prismamedewerkers hebben via cursussen bijgedragen aan het vergroten van de religieuze geletterdheid bij ambtenaren.

De lobby door Prisma gebeurde in toenemende mate via allerlei netwerken: ICCO-alliantie, Partos, Micha netwerk, WO=MEN, DCDD, ShareNet, de C8 en de Wereldraad van Kerken.

In 2015 werd een Strategisch Partnerschap ingediend met de ICCO-alliantie onder de titel 'Civic Engagement Alliance'. De rol van Prisma binnen deze alliantie lag met name bij de lobby in Nederland, waarbij het belang van maatschappelijke organisaties in ontwikkelingsprocessen werd ingebracht. WO=MEN is een Nederlands platform rondom gender, waarbinnen Prisma aandacht vroeg voor religie en gender, en de verbindende rol die religieuze actoren hierin kunnen spelen.

ShareNet is een Nederlands platform over Seksuele en Reproductieve Gezondheid en Rechten (SRGR). Ook hier zocht Prisma aandacht voor de rol van religie bij seksuele rechten.

Onder de naam C8 werkte een groep van acht internationaal werkende maatschappelijke organisaties samen in het lobbywerk richting het CDA. Opvallend is dat Prisma in 2013 ging participeren binnen de EAA (Ecumenical Advocacy Alliance van de Wereldraad van Kerken).

Henk Jochemsen werd zelfs voorzitter van een stuurgroep binnen de EAA. Dit laat zien dat de waterscheiding tussen oecumenische kerken aan de ene kant en evangelische en reformatorische kerken aan de andere kant in de loop der jaren minder sterk is geworden.

Een mooi lobbyresultaat in 2019 was de aanstelling van Jos Douma als eerste gezant voor religie en levensovertuiging van de Nederlandse overheid, verbonden aan het ministerie van Buitenlandse Zaken. In 2022 is hij opgevolgd door Bea ten Tusscher als speciaal gezant. Met de gezant wordt nauw samengewerkt om het belang van religie verankerd te krijgen in beleid en programmaontwikkeling van ontwikkelingssamenwerking.

Zoals in hoofdstuk 7 al is vermeld werd in 2021 een groot onderzoeksproject gestart over de rol van religieuze actoren in ontwikkelingssamenwerking door Prisma, uitgevoerd door een onafhankelijk onderzoeksbureau.

De daaruit voortkomende publicatie 'Working with faith-based actors for development' is vanaf 2022 ingezet voor lobbyactiviteiten. Het feit dat het door niet religieus gemotiveerde onderzoekers is geschreven, maakt het extra geschikt om te gebruiken richting niet-christelijke politici en ambtenaren.

Het onderzoek van The Broker in 2021 had ook veel impact op de onderzoekers zelf:

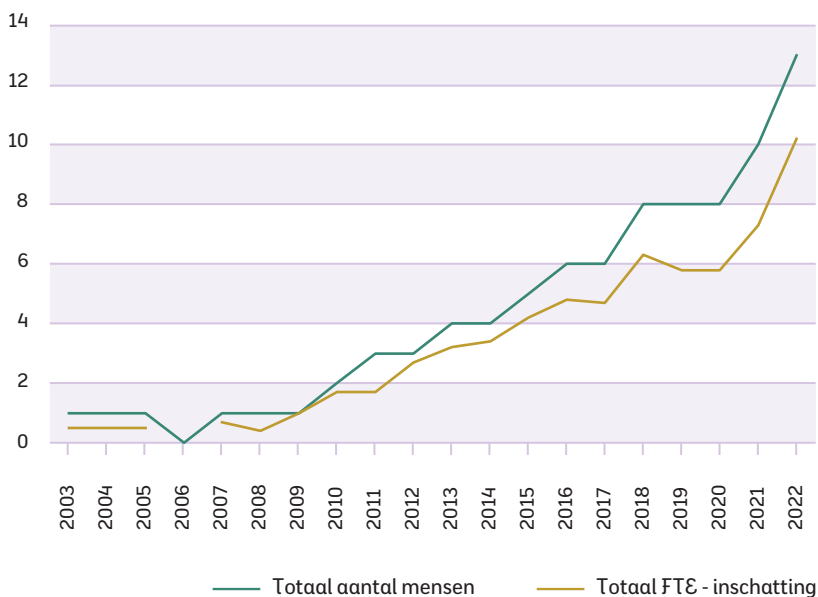
“For Goris and Kapazoglou, the “Working with **Faith-Based Actors for Development**” project was a catalyst for the development of their own **professional identity**. It made them aware of their biases and prejudices; challenging many, confirming a few. It challenged them to **critically reflect** on their own worldview and how it affects their work and personal life.”

Prisma heeft meerdere malen masterclasses verzorgd om woordvoerders van politieke partijen op verschillende thema's inhoudelijk bij te scholen, zoals voor de CU, SGP, CDA en NSC. Dit gebeurde in samenwerking met inhoudelijke experts van lidorganisaties. Ook organiseerden Prisma en Woord en Daad in 2023 een strategische reis naar Benin voor de SGP, onder andere met Chris Stoffer, de huidige fractievoorzitter van de SGP. Het doel van deze reis was om hen te informeren over grondoorzaken van armoede en over de manier waarop door diverse actoren vorm wordt gegeven aan ontwikkelingssamenwerking.

In 2024 en 2025 is er een mede door Prisma gefinancierd onderzoek gedaan door de Radbouduniversiteit Nijmegen onder leiding van Sara Kinsbergen, hoogleraar particulier initiatieven in OS, naar de rol en het belang van identiteit in partnerschappen tussen noordelijke en zuidelijke organisaties.

In 2019 werd voor het eerst een trainee aangenomen voor lobbywerk. Inmiddels zijn er twee trainees geweest, die beiden na afloop van hun trainee-ship een plek konden krijgen bij een van de Prismaleden. Ook zijn er meerdere 'dubbelbenoemingen' geweest, waarbij een beginnend lobbyist gedeeltelijk bij Prisma en gedeeltelijk bij een Prisma-lidorganisatie in dienst was. Mede hierdoor is een structurele en systematische samenwerking voortgekomen voor het lobbywerk vanuit Prisma met haar leden. Dat lobby in toenemende mate belangrijk werd gevonden, is het beste te zien aan het aantal mensen dat werd vrijgesteld voor lobbyactiviteiten. Tel je het aantal lobbyisten van Prisma en haar leden op, dan kom je in 2003 op één lobbyist in deeltijd en begin 2023 op dertien lobbyisten met een fte van ongeveer 10.

Tabel 2 Aantal lobbyisten van Prisma en haar leden

Rode draad

Overzien we de afgelopen 25 jaar, dan kunnen we concluderen dat lobby een van de hoofdactiviteiten is geweest van de vereniging Prisma. De rode draad in alle lobbyactiviteiten is het vragen van ruimte voor de rol van religie en *faithbased actors* in ontwikkelingssamenwerking. Geconstateerd kan worden dat de rol van religie in ontwikkelingssamenwerking in al die jaren veel meer politieke, maar ook ambtelijke aandacht heeft gekregen. Dat is voor een deel te danken aan de inzet van Prisma op dit thema. Er blijft echter werk hierop te verzetten. Te denken valt aan de rol die waardegedreven organisaties spelen met betrekking tot lokale initiatieven, versterken van lokaal leiderschap, en het aangaan van gelijkwaardige partnerschappen. Een belangrijk en actueel thema op dit moment.

Een andere constante in het lobbywerk waren de activiteiten rond de Tweede Kamerverkiezingen. Daar zijn er tussen 2000 en december 2025 maar liefst negen van geweest. In de aanloop naar elke verkiezing werden programma-

commissies van politieke partijen, vooral maar niet alleen van de christelijke partijen, benaderd om ruimte te vragen voor ontwikkelingssamenwerking en de rol van het maatschappelijk middenveld daarbij. Hetzelfde gebeurde ná elke verkiezing, richting coalitiebesprekingen. Ook moesten steeds na elke verkiezing nieuwe relaties worden gelegd met de partijwoordvoerders voor ontwikkelingssamenwerking, immers alle nieuw.

SGP-Kamerlid Chris Stoffer bezoekt in 2023 La porte de non-retour, de vertrekplaats van slavenboten in Benin in 2023

‘Binnen de achterban van de Prismaleden waren ook **gemengde gevoelens** ten aanzien van deze ziekte (aids). Was het ook niet een kwestie van **‘eigen schuld, dikke bult’** of zelfs een straf van God als gevolg van zondig gedrag door homo’s, junks en overspeligen? Het Reformatorisch Dagblad bleek belangrijk bij het **wegnemen** van dit soort gevoelens. De jaarlijkse fondsenwervende actie **‘Draagt elkaanders lasten’** werd in 2003/2004 gewijd aan hiv-aids.’

Menno van Hulst,
Hoofdstuk 9 van deze publicatie

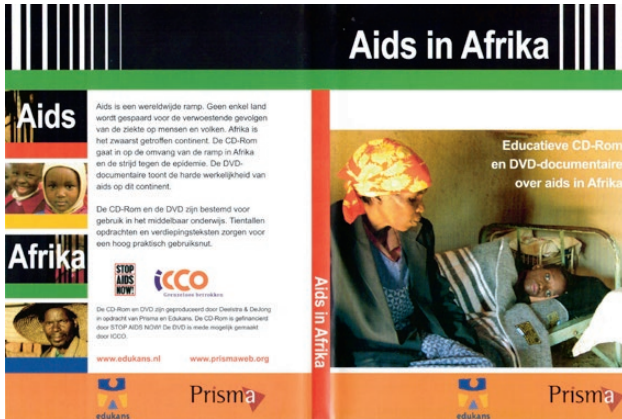

Hiv-aids, de ethiek rond een epidemie

In de jaren tachtig van de vorige eeuw maakten we kennis met een nieuwe dodelijke ziekte: aids. Aids is de Engelstalige afkorting voor ‘verworven immunodeficiëntiesyndroom’. Uit onderzoek bleek dat aids veroorzaakt werd door een virus, dat de naam hiv kreeg. Aanvankelijk kwam de ziekte vooral voor bij seksueel actieve homoseksuele mannen, daarom werd het een ‘homoziekte’ genoemd. Dat stigma verdween langzamerhand toen bekend werd dat de ziekte kan worden overgedragen door bloedtransfusie, door meervoudig gebruik van injectienaalden, door scheermesjes bij de kapper en ook door heteroseksueel contact.

Kwam de ziekte eerst vooral voor in stedelijke gebieden in Noord-Amerika en Europa, eind jaren tachtig ontwikkelde de ziekte zich steeds vaker in ontwikkelingslanden. Het werd een pandemie. Vooral in Afrika ging de opmars van aids snel. In 2000 stierven naar schatting 1,5 miljoen mensen aan aids, waarvan 1,2 miljoen in Afrika. In de jaren negentig werd hiv-aids een hoofdthema voor ontwikkelingssamenwerking, met name in Afrika ten zuiden van de Sahara.

In het eerste jaar van de vereniging Prisma werd de werkgroep/sectie HIV-AIDS ingesteld, in het tweede jaar kwam er een betaalde consultant (halve fte) op dit gebied, Jan Ouwehand. Voor christelijke organisaties waren er specifieke vragen over de omgang met deze ziekte. Moest in de bewustwording en voorlichting vooral gewezen worden op huwelijksstrouw als preventie? Was de massale verspreiding van condooms wel een goed idee? Wat doet dat met de seksuele moraal? De overzeese partners van de Prismaleden worstelden evenzeer met deze dilemma’s als hun Nederlandse partnerorganisaties. Er werd door Prisma een beleidsplan ontwikkeld over de omgang met hiv-aids, dat door alle deelnemende werkgroepleden werd omarmd. Dankzij een subsidie van de stichting Oikonomos kon uitgebreid christelijk verantwoord voorlichtingsmateriaal worden verzameld en verder ontwikkeld. De ABC-aanpak werd hierin gestimuleerd: *Abstinence, Being faithful, Condoms*. Er werd in de preventie van hiv-aids dus inderdaad een belangrijke plaats ingeruimd voor het gebruik van condooms, dit in tegenstelling tot onder andere het officiële standpunt van de Rooms-Katholieke Kerk. De praxis bij rooms-katholieke hulpverleners week overigens vaak af van de leer. In sommige regio’s waren de nonnen de grootste condoomverstrekkers. Terwijl in sommige evangelische kerken en organisaties de ABC-aanpak werd uitgelegd als vooral veel A en B, en als het echt niet anders kan C. Ook werd wel gepleit voor een andere invulling van de C, namelijk *Christ-like*.

Omslag CD rom Prisma – Aids in Afrika

Binnen de achterban van de Prismaleden waren ook gemengde gevoelens ten aanzien van deze ziekte. Was het ook niet een kwestie van ‘eigen schuld, dikke bult’ of zelfs een straf van God als gevolg van zondig gedrag door homo’s, junks en overspeligen? Het Reformatorisch Dagblad bleek belangrijk bij het wegnemen van dit soort gevoelens. De jaarlijkse fondsenwervende actie ‘Draagt elkanders lasten’ werd in 2003/2004 gewijd aan hiv-aids. Gedurende maanden werden, met hulp van Prisma, vele redactionele artikelen geplaatst over de achtergrond en de omvang van de aids-epidemie. Het leverde naast bewustwording een opbrengst van 590.000 euro op, hetgeen lange tijd een recordbedrag voor ‘Draagt elkanders lasten’ was.

De voorlichting rondom hiv-aids werd in Nederland voortgezet met de ontwikkeling van een lespakket, in samenwerking met ICCO en onderwijsorganisatie Edukans. Ook werden reizen georganiseerd met kerkelijk en politiek leiders, net als voor de christelijke pers. Kamerleden van SGP en ChristenUnie hebben naar aanleiding van deze reis naar Afrika via een motie met succes gepleit voor meer ruimte voor preventie in de Nederlandse aanpak van hiv-aids.

In 2004 werd gedeeltelijk in Nederland, gedeeltelijk in zuidelijk Afrika een partnerconsultatie gehouden, geheel gewijd aan aids. Hier bleek dat de zuidelijke partners behoefte hadden aan meer duidelijkheid over condoomgebruik. Vragen als ‘hoe betrouwbaar zijn die condooms?’ en ‘stimuleren we seks buiten het huwelijk niet op deze manier?’ bleven bestaan.

De consultatie leidde wel tot een plan voor capaciteitsversterking van de zuidelijke partners. Het plan werd bij PSO ingediend en inderdaad door hen gefinancierd.

In de blockgrantperiode, die liep van 2003 tot en met 2006 (zie hoofdstuk 6), was hiv-aids een van de acht 'dwarsdoorsnijdende thema's' van Prisma, thema's die in elk programma of project aan de orde moesten komen. Andere dwarsdoorsnijdende thema's waren bijvoorbeeld duurzaamheid en genderbeleid.

Ook in de medefinancieringsprogramma's door de Nederlandse overheid – MFS I en II – die liepen van 2007-2015, speelde het voorkomen en bestrijden van hiv-aids een grotere rol.

In MFS I was hiv-aids, samen met basisgezondheidszorg en onderwijs, een hoofdthema. Hoofddoelstelling van het hiv-aids-programma was het actief en effectief betrekken van het lokale maatschappelijk middenveld ter plaatse bij de strijd tegen hiv-aids en zijn gevolgen. In het programma werkte Prisma binnen de ICCO-alliantie aan een samenleving die met aids leerde omgaan. Dat betekende dat:

- **Iedereen kennis heeft van hiv en aids;**
- **Iedereen weet hoe zichzelf te beschermen tegen de infectie en leeft in een omgeving die hem daartoe in staat stelt;**
- **Hiv-positieve mensen toegang hebben tot goede zorg en behandeling;**
- **Stigmatisering en discriminatie tot het verleden behoren;**
- **De impact van hiv-aids op individueel en samenlevingsniveau is geminimaliseerd.**

Tien van de zestien Prismaleden deden mee in dit programma. Er werd steeds meer programmatisch in plaats van projectmatig gewerkt, wat betekende dat de activiteiten van de ICCO-alliantiepartners in één land of in één regio een programmatisch geheel vormden, waarbij de drie interventiestrategieën – directe armoedebestrijding, beleidsbeïnvloeding en maatschappijopbouw – positief op elkaar inwerkten. Dit programmatisch werken kwam in bijvoorbeeld India goed van de grond en had daar een meerwaarde, maar in veel landen was het om allerlei redenen nog niet zo gemakkelijk, vooral voor de zuidelijke partners.

Al aan het begin van het millennium kwamen er werkende hiv-remmers beschikbaar. Die waren nog erg duur, zo'n duizend euro per maand. Bovendien was therapietrouw ingewikkeld, doordat er drie verschillende medicijnen moesten worden geslikt om resistentie te voorkomen. Het toestaan van merkloze en dus veel goedkopere medicijnen in 2001 betekende een doorbraak. Een volgende doorbraak kwam er in 2007, toen een dagelijkse drie-in-1 pil beschikbaar kwam, zodat een behandeling veel gemakkelijker vol te houden was. Met een consequent gebruik van hiv-remmers is hiv een chronische aandoening geworden, die niet hoeft te leiden tot de ziekte aids. Dit betekende niet dat de epidemie direct over was. In 2015 waren er nog altijd 18 miljoen hiv-patiënten die geen toegang hadden tot betaalbare medicijnen. Wel liep het totaal aantal nieuwe hiv-patiënten jaarlijks langzaam terug: in 1995 waren er zo'n 3,5 miljoen nieuwe patiënten, in 2017 ging het nog om 1,8 miljoen mensen. Volgens de WHO in 2023 is aids de vijftiende doodsoorzaak wereldwijd met jaarlijks ongeveer een miljoen doden. In lage-inkomenslanden staat de ziekte op de negende plek van doodsoorzaken. Dat is lager dan bijvoorbeeld tuberculose, malaria en verkeersongevallen.

De hiv-aids pandemie heeft in de jaren negentig en in de eerste twintig jaar van het nieuwe millennium een hoofdrol gespeeld in ontwikkelings-samenwerking, vooral in Afrika. Om die reden, en omdat er ethische dilemma's rondom deze infectieziekte waren, is het terecht dat Prisma van alle specifieke thema's de meeste aandacht aan hiv-aids heeft gegeven. Met het stoppen van MFS II in 2015 stopte ook de gerichte inzet van Prisma op hiv-aids.

Gods rozentuin

‘Als er een roos kan bloeien in beton, wordt het onmogelijke dus mogelijk. Dat moet te maken hebben met liefde. Dat kan niet anders, want liefde is in staat tot dingen die berekenende mensen al snel afdoen als onhaalbaar. Maar dan wel Góds liefde, want die van mij is te snel op. Als ik droom met mijn ogen open, zie ik heel veel kleinere rozen om mij heen die dwars tegen de draad in blijven geloven dat het ánders kan op de wereld. Die aan de slag gaan om te bouwen aan Gods rozentuin. Samen vormen ze een boeket waar het Leven vanaf spat. Ze doen niet aan berusting, ze houden niet van mopperen, maar blijven voortdurend zoeken naar nieuw beton om daar hun wortels in te planten.’

Rob Favier,

column ND-bijlage Hoop herkennen,
1 april 2023

10

Urgentie voor afstemming en
samenwerking in noodhulp

Noodhulp, ook wel humanitaire hulpverlening genoemd, is het helpen van slachtoffers in acute noodsituaties, zoals aardbevingen, overstromingen, hongersnoden en (burger)oorlogen.

Misschien nog meer dan bij ontwikkelingssamenwerking is voor noodhulp samenwerking tussen organisaties van levensbelang, om snel en adequaat op noodsituaties te kunnen reageren.

In Nederland werd in 1984 voor het eerst een grote nationale actie gehouden voor de slachtoffers van hongersnood, onder de naam 'Eén voor Afrika', via van het rekeningnummer Giro 555. In 1989 werd de samenwerking vastgelegd in het consortium Samenwerkende Hulporganisaties (SHO). OCHIN-lid TEARfund werd, als enige christelijke hulpverleningsorganisatie, lid van dit consortium.

In een OCHIN-notitie uit 1991 pleitte Jaap Boogaards (directeur TEARfund) voor samenwerking binnen OCHIN op het gebied van noodhulp. Dit resulteerde in de vorming van een noodhulp-cluster van TEARfund met ZOA en Woord & Daad. In een protocol, dat in september 1992 werd getekend, werd vastgelegd dat bij de uitvoering van noodhulp zal worden gewerkt via het *leadagent*-model en in Nederland samengewerkt wordt bij de fondsenwerving.

Bij de start van Prisma in 2000 werd de werkgroep noodhulp opgericht voor afstemming. Dit was nodig omdat er naast het cluster TEARfund, Woord & Daad, ZOA nog een cluster actief was, namelijk van Dorcas,

World Vision en ICS. Dit tweede cluster beperkte zich tot samenwerking rondom de fondsenwerving en werkte niet samen bij de uitvoering in het veld.

Help de getroffenen van de aardbevingen op Lombok

De schade op Lombok is enorm. Honderdduizenden mensen zijn dakloos. **Hulp is dringend nodig.**

Het Christelijk Noodhulpcluster komt in actie om zoveel mogelijk mensen te helpen met voedsel, onderdak en medische zorg. **Helpt u mee?**

Metterdaad **Kind Xmas KIND** **tear** **ZOA** www.christelijknoodhulpcluster.nl

NL 88 INGB 0000 300 300 NL 80 INGB 0000 000 132 NL 32 ABNA 0501 030 301 NL 02 RABO 0387 512 012

Advertentie van noodhulpcluster voor slachtoffers aardbeving in Lombok, Indonesië, 2018

Noodhulp na aardbeving Syrië in 2023, waar leden noodhulpcluster samenwerken

Tussen 2001 en 2008 werden meerdere pogingen ondernomen om als Prisma lid te worden van het consortium SHO. Dat werd steeds geweigerd. Het argument dat uiteindelijk gegeven werd, luidde dat de statuten van Prisma als vereniging van ngo's geen ruimte gaf om uitvoerende noodhulpactiviteiten te ondernemen. Later is Tearfund uit de SHO gestapt. WorldVision is nu lid van het consortium, evenals Kerk in Actie (geen Prismalid).

In 2006 werd het noodhulpcluster van Dorcas, ICS en World Vision beëindigd, zodat er nog maar één noodhulpcluster binnen Prisma overbleef. Daarmee verviel volgens het bestuur de noodzaak om nog een sectie noodhulp te hebben. Die sectie was er immers met name op gericht om de afstemming tussen de clusters te bevorderen.

Red een Kind en later ook Dorcas sloot zich aan bij het noodhulpcluster van ZOA, Woord & Daad en Tearfund. In 2019 sloot ook EO Metterdaad, en in 2024 de MAF zich aan bij dit cluster.

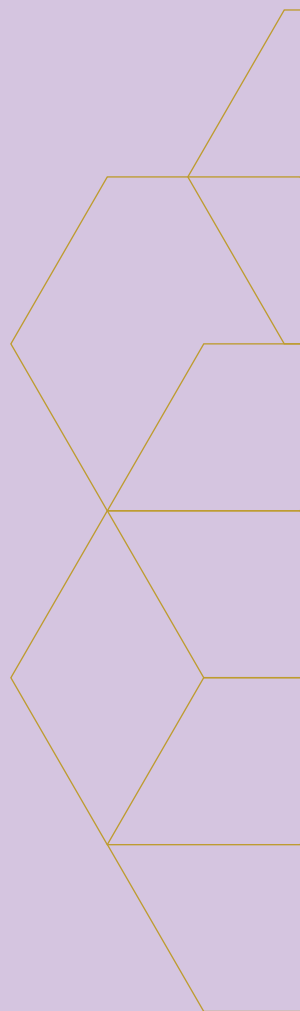
‘Het gaat om minder
afhankelijkheid en het
benadrukken van het **wederzijds**
karakter van de contacten.

Met andere woorden: het westen
moet zich **openstellen** voor
input en kritiek vanuit het oosten, ook
theologisch, politiek of ideologisch.’

Arendje Menkveld,

coördinator CPOE 2017 – 2025,
interview in tijdschrift Fundament, 2024

Oost-Europa, van Slovenië
tot Oezbekistan

Al ver voor de val van de Berlijnse Muur in 1989, waren verschillende Nederlandse organisaties actief in het onderhouden van contacten met christenen aan de andere kant van het 'IJzeren Gordijn'. De hulpverlening bestond vooral uit bemoediging en het smokkelen van bijbels en christelijke boeken. Na de val van de Muur ging de weg open voor andere vormen van hulpverlening, zoals het brengen van voedsel en kleding. Twee Prismaleden van het eerste uur, namelijk Dorcas en Kom over en help (KOEH), richtten zich voor een belangrijk deel (Dorcas) of volledig (KOEH) op Oost-Europese landen. De stichting Hulp Oost-Europa (HOE) doet dat ook, maar werd pas in 2018 lid van Prisma. Mede gestimuleerd door de betrekkelijk korte afstand van Nederland tot Oost-Europa, ontstonden er veel losse initiatieven van lokale kerken of groepen kerken om hulp te bieden, soms aan contacten die men nog had uit de 'gesloten' periode, maar al snel aan een bredere doelgroep. In de jaren negentig werd veel in materiële behoeften voorzien (voedsel, bouw, renovaties etc.) voor kwetsbare groepen. Een aantal organisaties verlegden hun focus naar meer duurzame manieren van werken, zoals het geven van vaktrainingen en het bevorderen van werkgelegenheid. Bij veel organisaties en kerken was het onderhouden van relaties met een kerk in Oost-Europa belangrijk, evenals de inzet van vrijwilligers vanuit Nederland. Ook werden vaak met inzet van Nederlandse jongeren, kinder- en jeugdkampen georganiseerd, om kinderen uit Oost-Europese landen even afstand te laten nemen van hun dagelijkse moeilijkheden.

In 2010 nodigde toenmalig Tweede Kamerlid voor de ChristenUnie Esmé Wiegman een aantal christelijke hulpverleningsorganisaties uit in de Tweede Kamer voor overleg over Oost-Europa. Dat leverde niet alleen input op voor haar woordvoerderschap in de Kamer, maar resulteerde ook in onderlinge herkenning bij de deelnemers. Er bleek een behoefte aan afstemming en uitwisseling van ervaringen te bestaan tussen de verschillende organisaties en initiatieven. Dit leidde op 19 september 2012 tot de mede door Prisma georganiseerde startconferentie van het Christelijk Platform Oost Europa (CPOE). Er waren meer dan honderd deelnemers en uit de evaluatie bleek dat de deelnemers hiermee door wilden gaan. In 2013 werd het CPOE ingesteld als sectie van Prisma, dat wil zeggen een samenwerkingsverband van enkele Prismaleden en andere organisaties. Het doel van de sectie CPOE is de bevordering van ontmoeting, uitwisseling en samenwerking met betrokkenen van

Deelnemers CPOE conferentie in Cluj, Roemenië, 2024

organisaties die diaconaal werk en ontwikkelingswerk verrichten in Oost-Europa. Het CPOE organiseerde een of twee werkconferenties per jaar en bevorderde het opzetten en functioneren van themawerkgroepen. In 2014 functioneerden de themawerkgroepen

mensenhandel en Roma. Later kwamen daar de werkgroep Oekraïne, De rol van de kerk en Kinderontwikkeling bij. Er werd een stuurgroep benoemd, met vertegenwoordigers uit zowel de grotere organisaties als de kleinere initiatieven. Ook werd een vrijwilliger benoemd om het werk te coördineren.

Het werk groeide snel; in 2015 waren er 33 organisaties participant van het CPOE. Ook werd in dat jaar een Sociale Kaart gemaakt waarop alle initiatieven te vinden zijn, om de afstemming en samenwerking rondom Oost-Europa te bevorderen.

De eerste jaren werden door Prisma georganiseerde conferenties en workshops alleen in Nederland gehouden, bijvoorbeeld over *best practices* of omgaan met cultuurverschillen. In 2017 werd de eerste conferentie in Oost-Europa gehouden, namelijk in Cluj (Roemenië), zodat de Oost-Europese partners gemakkelijker konden participeren. Het thema was 'Eigenaarschap van ontwikkeling'. Dit was zowel inhoudelijk als qua aantal deelnemers – meer dan honderd – een groot succes. Tegelijk werd de behoefte aan een betaalde medewerker steeds groter, hetgeen resulteerde in de benoeming van Arendje Menkveld als coördinator.

Het thema Mensenhandel is meerdere keren in bijeenkomsten aan de orde geweest, waardoor inzichten zijn verdiept en de samenwerking is toegenomen.

Een hoofdthema van het platform werd ook ‘Local Resource Mobilization’, oftewel het mobiliseren van lokale (lees: Oost-Europese) expertise en financiële middelen, met als doel de lokale organisaties zelfstandiger te maken en minder afhankelijk van buitenlandse partners. Dit gebeurde via een train-de-traineraanpak, waarbij mastertrainers uit drie landen werden opgeleid om in eigen land trainingen te geven. Deze trainingen werden mede gefinancierd door EO Metterdaad. In de COVID-19 tijd werd omgeschakeld naar onlinetrainingen. Ook na afloop van de COVID-19-pandemie zijn onlinetrainingen en andere bijeenkomsten belangrijk gebleven.

In 2022 viel Rusland (opnieuw) Oekraïne binnen, hetgeen een grote impact had op veel partners van de CPOE-deelnemers. De Oekraïne-werkgroep kwam veel bij elkaar om zich te bezinnen op de nieuwe situatie, maar ook voor (online)gebedssamenkomsten.

Oorlog in Oekraïne

‘De dag na het uitbreken van de oorlog in Oekraïne organiseerden we een online bijeenkomst om allereerst te bidden voor het Oekraïense volk. Dit was het eerste en het beste wat we konden doen in deze situatie die voor niemand te bevatten was. De Nederlandse deelnemers zochten en vonden verbondenheid bij elkaar en vooral bij onze Hemelse Vader in deze en nog volgende gebedsmomenten. In deze bijeenkomsten werden de noden van partners gedeeld en hielden we elkaar op de hoogte met wat we konden betekenen voor dit volk. Het gebed bleef, maar het accent kwam meer op het delen van ervaringen en vanuit het CPOE ook op het ondersteunen met advies op werkwijzen die passend waren bij een humanitaire context.’

Arendje Menkveld, coördinator CPOE.

In jaar 2022 werd gewerkt aan een nieuw strategisch plan voor Oost-Europa dat in 2023 operationeel werd. Samengevat kent het strategisch plan vijf doelstellingen:

- **een blijvende ontmoetingsplaats voor deelnemers in CPOE zijn;**
- **aantrekkelijk zijn voor potentiële deelnemers;**
- **meer kennis en expertise delen met een grote rol voor de themagroepen en een nadrukkelijker inbreng uit Oost-Europa;**
- **het werk van deelnemers door gezamenlijke uitingen zichtbaar maken;**
- **specifieke samenwerking tussen deelnemers faciliteren.**

Om de ambities van het plan te kunnen verwezenlijken werd de betaalde fte van het CPOE uitgebreid.

In 2025 zijn er 41 deelnemers aan het CPOE. De samenwerking vindt plaats in Oekraïne, Moldavië, Roemenië, Hongarije, Albanië, Servië, Armenië, Bulgarije, Kroatië, Slovenië, Kosovo, Montenegro, Wit-Rusland, Rusland, Oezbekistan, Georgië, Noord-Macedonië, Griekenland en Slowakije.

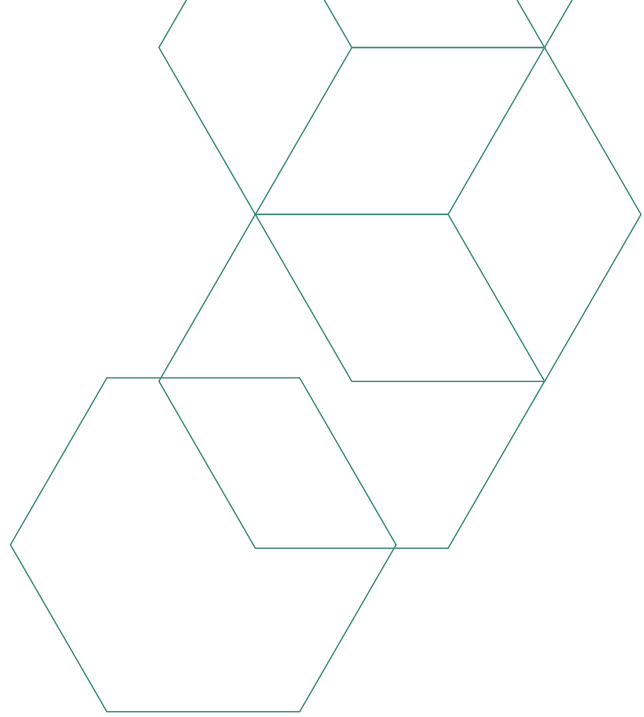
‘In de eerste plaats is het belangrijk dat we als Prismaleden **onze identiteit** durven gebruiken als **kompas**, om te bepalen wat we doen en waarom we dat doen. Ten tweede moeten we die identiteit gebruiken om de **verbinding** aan te gaan in tegenstelling tot polariserende bewegingen om ons heen. Als laatste mogen we onze identiteit vasthouden als **baken van vertrouwen**, om zo onbevooroordeeld gesprekken met anderen aan te gaan en ons werk te mogen doen. Onze initiële gedachten en vooroordelen zijn menselijk en daardoor ook begrijpelijk, maar geef die gedachten een incubatietijd om écht te kunnen **luisteren!**’

Sara Kinsbergen,

hoogleraar particuliere initiatieven OS

(Lezing ledenvergadering Prisma, 14 december 2022)

12

Toegevoegde waarde van
een koepelorganisatie

Een koepelorganisatie moet voor een lidorganisatie een duidelijke meerwaarde hebben. Een lid steekt tijd en geld in Prisma, middelen waarvoor ook een andere bestemming had kunnen worden gevonden. Een organisatie kan immers functioneren zonder lid te zijn van een koepel- of brancheorganisatie. Bovendien bestonden er in de tijd van de oprichting van Prisma ook al verschillende belangenorganisaties in de sector van ontwikkelingssamenwerking en in de goede-doelen-sector in het algemeen. Het BBO voor lobby in Den Haag, de vereniging PSO voor personele uitzendingen en capaciteitsopbouw, het CBF voor een keurmerk op gebied van financiën en organisatie, de VFI op het gebied van fondsenwerving. In 2004 kwam daar de vereniging Partos bij als brancheorganisatie voor Internationale Samenwerking. Voor de (deels) op zending gerichte organisaties was er de Nederlandse Zendingraad en de EZA, later gefuseerd met de EA tot Missie Nederland. Het was dus niet meer dan logisch dat de vraag naar de meerwaarde van Prisma bij de oprichting, en zeker ook de eerste jaren daarna, expliciet aan de orde kwam.

In de OCHIN quo-vadis-conferentie in 1997 (zie hoofdstuk 3) werden de spreekbuis- (gezamenlijke stem richting andere partijen) en de aanspreekfunctie (een gezamenlijk adres voor die andere partijen) genoemd. Concreet ging het om samenwerking in politieke lobby, maar ook in de fondsenwerving richting grote donoren. Verder werd de bezinningsfunctie belangrijk gevonden.

Daarom werd – zoals eerder beschreven – besloten om van het informele platform OCHIN naar de meer formele koepelorganisatie Prisma te gaan. In het in 2001 aangenomen missiedocument werden de doelstellingen zo beschreven:

- **overleg en samenwerking;**
- **het doordenken van gemeenschappelijke thema's en het innemen van gemeenschappelijke standpunten ten aanzien van deze thema's;**
- **het behartigen van gemeenschappelijke belangen.**

Er zijn twee zaken die Prismaleden binden. De eerste is internationale samenwerking, in wat voor vorm dan ook, de tweede is de christelijke identiteit. Die identiteit, en de daaruit voortvloeiende waarden,

binden de noordelijke partners met de zuidelijke kerken en organisaties waarmee samengewerkt wordt.

De ontwikkelingssector in het Noorden kenmerkt zich door een doorgaande secularisatie, zodat de christelijke organisaties in Nederland een steeds uniekere rol hebben. In het jaarverslag van 2003 werd dit als volgt beschreven:

‘De wereld van ontwikkelingssamenwerking is een brede en rijk geschakeerde wereld. Dat geldt niet alleen voor werkwijzen, doelgroepen maar ook voor identiteit en waarden en normen die organisaties al dan niet delen. Opvallend is dat de waaier aan diversiteit er in het Noorden anders uitziet dan in het Zuiden. Is in het Noorden sprake van verregaande secularisatie, in het Zuiden speelt religie juist in de keuzes die mensen doen een belangrijke rol. Kerken en christelijke ngo’s vervullen in het Afrikaanse leven een belangrijke rol, terwijl ze in Europa zich naar de rand van de samenleving laten manoeuvreren.

Tegelijkertijd is een tweede uitgangspunt dat tussen het maatschappelijk middenveld in het Noorden én het maatschappelijk middenveld in het Zuiden op gelijkwaardig niveau contacten zouden moeten zijn. Wie enigszins op de hoogte is van contacten tussen organisaties weet dat gedeelde waarden een belangrijke basis én randvoorwaarde voor gelijkwaardigheid in relaties vormen. Gedeelde waarden creëren een referentiekader waarbinnen organisaties en mensen binnen organisaties elkaar kunnen verstaan én aanspreken. Ongeacht grote verschillen in taal en cultuur. Prisma ziet haar rol vooral in de conclusies die uit de twee voorgaande alinea’s getrokken kunnen worden. Wie recht wil doen aan de eigen rol van het maatschappelijk middenveld in het Zuiden én uitgaat van gelijkwaardigheid in relaties tussen organisaties kan ook niet om de levensbeschouwelijk georiënteerde organisaties in het Noorden heen. Uiteraard staat deze conclusie op gespannen voet met het steeds meer

in het Noorden uitgedragen uitgangspunt dat de scheiding tussen kerk en staat automatisch leidt tot het uitsluitend steunen van 'neutrale' dus seculiere organisaties. Juist hierin ziet Prisma haar toegevoegde waarde. Prisma verenigt immers leden met een christelijke, identiteitsgebonden visie. Organisaties met een dito partnernetwerk in het Zuiden. De uitdaging voor Prisma ligt dan ook in het opereren in het genoemde spanningsveld in het Noorden om zo recht te kunnen doen aan de gelijkwaardige relaties richting het Zuiden.

Binnen dit kader is er uiteraard ook binnen Prisma een veelkleurigheid, die niet per se op het identiteitsgebonden vlak ligt. Te denken valt aan pluriformiteit in interventiestrategieën, doelgroepen en werkmethoden. Maar alleen als deze veelkleurigheid ingezet kan worden in het uitgangspunt van de *shared values* tussen identiteitsgebonden organisaties in Noorden en Zuiden, is er voor Prisma sprake van een toegevoegde waarde. Prisma ziet het dan ook als een uitdaging om steeds weer opnieuw haar veelkleurigheid te toetsten aan haar eigen karakter en wil in de operationele keuzes juist ook op dit punt verantwoording afleggen.'

Wat in dit betoog niet expliciet genoemd werd is dat de gesecculariseerde ontwikkelingssector de christelijke organisaties blijvend met enig wantrouwen bekijkt. 'Willen die christenen toch niet stiekem vooral evangeliseren?' Helemaal uit de lucht gegrepen is die gedachte niet. Inderdaad is voor veel christenen het redden van de ziel belangrijker dan het redden van het lichaam. Maar zo gauw je aanspraak wil maken op overheidssubsidie, mag er geen sprake zijn van evangelisatieactiviteiten gefinancierd door subsidie. We lezen in hoofdstuk 7 al de anekdote over de aanschaf van theodoliet (een landmeetinstrument) door ICCO. Het instrument werd door ambtenaren beschouwd als een verborgen evangelisatie-instrument. In de tijd van de blockgrant (zie hoofdstuk 4) moest in projectvoorstellen expliciet gemaakt worden dat er een scheiding tussen evangelisatie en ontwikkelingssamenwerking was aangebracht.

Voor aids-projecten gold dat, wilde de Prisma-organisatie voor subsidie in aanmerking komen, er volgens de ABC -methode gewerkt moest worden, waar de C staat voor condoom (zie hoofdstuk 9).

Dat het wantrouwen richting christelijke organisaties nog steeds bestaat, blijkt wel uit het dubbelinterview dat het Nederlands Dagblad in 2022 hield met Rina Molenaar (directeur Woord & Daad en bestuurslid van Prisma) en Michiel Servaes (directeur Oxfam Novib), waarin Servaes zegt: ‘Het klopt dat wij over religieuze organisaties denken dat zij toch ook een zendingsdrang hebben. Als je dat ontkent, vind ik dat moeilijk te geloven. Religie is zo diepgeworteld in de organisatie, het kan bijna niet anders dan dat het ook onderdeel is van jullie programma.’

De lijn tussen aan de ene kant aan ontwikkelingssamenwerking te doen, ongeacht religie, geaardheid en etniciteit, en aan de andere kant herkenbaar willen zijn als christelijke organisatie, is een dunne. Daarom is veilig kunnen spreken over identiteit en programma’s een toegevoegde waarde van de vereniging Prisma. En is blijvende onderlinge bezinning op dit punt nodig, ook voor nieuw-instromers in de lidorganisaties.

In de jaren 2003 tot en met 2015 was fondsenwerving een hoofdactiviteit van Prisma, hetgeen voor de leden een belangrijke toegevoegde waarde gaf. Het was belangrijk dat Prisma zelfbewust handelde en zich stevig positioneerde binnen de ICCO-alliantie. De aandacht van het bestuur en de staf ging daar veelvuldig naar uit. En dat gaf positieve resultaten. Maar er waren ook leden die geen of minder baat hadden bij de fondsenwerving. Ze vonden dat tijdens bestuurs- en ledenvergaderingen wel heel veel aandacht naar blockgrant en MFS ging, terwijl het voor hen vooral om ontmoeting en bezinning ging. Dit leidde zelfs tot een bestuurscrisis, zoals beschreven in hoofdstuk 8. Hierna werd gesproken over een Prisma van twee sporen. Het spoor van bezinning en ontmoeting en het spoor van institutionele fondsenwerving. Het bezinningsspoor kreeg een krachtige impuls door de benoeming van Henk Jochemsen als directeur.

De meerwaarde van Prisma ten opzichte van de andere koepelorganisaties lag in de publicaties en lezingen over de waarden van het christelijk geloof en de betekenis daarvan voor de praktijk in internationale hulpverlening.

Sinds 2016 is Prisma, afgezien van enige bemoeienis met EO Metterdaad, niet meer actief in institutionele fondsenwerving. Dit feit gaf aanleiding voor herbezinning over het bestaansrecht van Prisma, die positief uitviel.

De lidorganisaties zagen toekomst voor Prisma ‘omdat de vraag naar de betekenis van het Evangelie voor de hulp aan mensen in nood en het werk aan rechtvaardiger verhoudingen in de wereld om voortdurende reflectie en bezinning vraagt’ (voorwoord jaarverslag 2016).

Wel zijn enkele leden afgehaakt na MFS II; voor hen was de fondsenwerving blijkbaar de belangrijkste toegevoegde waarde van Prisma.

Er is geen sprake meer van twee snelheden of van twee sporen. Maar er zijn wel verschillen in waardering van bijvoorbeeld de lobbyactiviteiten. Meer zendinggerichte organisaties zien daar minder de noodzaak van in, maar zijn er ook niet op tegen. De ontmoetings- en bezinningsfunctie wordt door alle leden gewaardeerd. Van de intervisiegroepen voor directeuren en senior stafleden wordt dankbaar gebruikgemaakt. Het blijkt voor de leidinggevenden een mooi middel om in een veilige omgeving over lastige dilemma’s te kunnen spreken. Ook de coaching en adviseringsfunctie door met name de directeur wordt op prijs gesteld.

Daarbij doet de helft van de leden mee aan het project om drie keer per jaar een ND-bijlage te produceren onder de naam ‘t Verschil. Het doel daarvan is bewustwording, voorlichting en draagvlakversterking. Tussen oktober 2020 en december 2024 is deze bijlage dertien keer verschenen.

Banner ND-bijlage, september 2024

De woorden ‘toegevoegde waarde’ kwamen in de eerste negen jaarverslagen van Prisma regelmatig voor. Daarna werd er, met uitzondering van 2016 na MFS II, niet meer zo expliciet over gesproken. Het lijkt wel of voor alle leden/participanten de meerwaarde van de christelijke koepel buiten kijf staat. In het woord vooraf van het jaarplan 2025 wordt met deze woorden teruggeblikt op 25 jaar Prisma:

‘In die 25 jaar heeft Prisma verschillende gestalten gehad om dit werk handen en voeten te geven. Iedere keer waren we in staat om tijdig de koers bij te stellen. Wat al die jaren bleef was onze christelijke identiteit en het verlangen om die handen en voeten te geven in een land dat helaas meer seculier is geworden. Het lijkt soms dat ‘ik’ belangrijker is dan ‘wij’. Het lijkt eerder op Nederland first en dan pas onze naasten in het buitenland. In deze wereld staan we met onze opvattingen en idealen klaar om een goed woord te spreken over onze God en onze Heer en Heiland Jezus Christus, in Den Haag en waar we dan ook mensen ontmoeten. En Toch (Nochtans), voor Prisma is het een jubeljaar waarin we dankbaar ons 25-jarig jubileum vieren, maar bovenal jubelen en God dankzeggen over het vele goede dat op ons pad is gekomen. Een veilige omgeving om van elkaar te leren en nieuwe initiatieven te ontplooiën die we alleen niet voor elkaar zouden krijgen maar door samenwerking mogelijk zijn.’

Misschien is het beste bewijs dat Prisma toegevoegde waarde geeft aan Nederlandse christelijke organisaties die zich met internationale samenwerking bezighouden, dat het aantal leden/participanten dat bij de oprichting was, is gegroeid van 13 bij de start in 2000 naar 22 in 2025.

‘De daad van het **bij elkaar**
komen als organisaties met
een **gezamenlijke** drijfveer
is al **profetisch.**’

Martijn van den Boogaart,
directeur GZB
(interview 9 april 2025)

‘Prisma kan nog meer een
aanjagende rol spelen in het
bevorderen van internationale
solidariteit in Nederland.’

Sara Kinsbergen,
hoogleraar particuliere initiatieven OS
(interview 9 april 2025)

13

Prisma, quo vadis?

In het najaar van 1997 werd een brede conferentie gehouden met de titel ‘OCHIN, quo vadis?’. Deze conferentie was het startschot van de vereniging Prisma, die drie jaar later formeel werd opgericht. Bij het 25-jarig bestaan van de vereniging is de vraag ‘Prisma, quo vadis?’ op z’n plaats. Oftewel, wat is de toekomst van de vereniging, waar liggen de kansen, wat zijn de bedreigingen?

Dit hoofdstuk is tot stand gekomen na gesprekken met Dion van Steensel (voorzitter van het Prismabestuur), Sara Kinsbergen (hoogleraar Particuliere Ontwikkelingsinitiatieven), Haaije Feenstra (tot juni 2025 directeur van Prisma), Martijn van den Boogaart (directeur van de GZB), Charlotte Ariese (vanaf juni 2025 directeur van Prisma) en Chris Lukkien (directeur van ZOA).

De context

Het werk van de Prismaleden speelt zich af in een geopolitieke context. De wereld zag er bij de oprichting van Prisma anders uit dan nu, 25 jaar later. De Berlijnse Muur is gevallen, de Koude Oorlog is voorbij. De liberale democratie won terrein op alle continenten. Het was *the end of history* volgens Fukuyama (1992). De VN stelde ambitieuze Millennium Developmentgoals (2000-2015), waarmee de armoedeproblematiek een harde slag moest worden toegebracht.

Het heersende optimisme kreeg echter een flinke knauw door de aanslagen van 9 september 2001 in de VS. In de *Clash of civilizations* (Huntington, 1996) werd vooral de politieke islam als bedreiging voor de liberale democratie genoemd.

Anno 2025 zijn de kaarten opnieuw geschud. Zowel Rusland als China gedraagt zich steeds vaker imperialistisch. De VS onder president Trump sluiten zich daarbij aan en lijken zich minder verbonden te voelen met het trans-Atlantische bondgenootschap. Europa komt steeds meer in de greep van populistische ‘eigen volk eerst’-bewegingen. Het draagvlak voor internationale samenwerking brokkelt af en subsidies daarvoor worden afgebouwd.

Nederland is jarenlang een van de landen geweest met het relatief hoogste budget voor ontwikkelingssamenwerking als percentage van het BBP. Maar daar is anno 2025 geen sprake meer van. De naam van het ministerie van Ontwikkelingssamenwerking, waar overigens al in 1998 Buitenlandse Handel aan is toegevoegd, werd door het kabinet-Schoof anno 2024 veranderd in het paternalistische Ontwikkelingshulp. Naastenliefde en internationale solidariteit zijn minder gedeelde cultuurwaarden geworden. De ontkerkelijking die na de Tweede Wereldoorlog werd ingezet, heeft een grote vlucht genomen. Wel duiden de laatste cijfers van het CBS, net als het periodiek gehouden onderzoek 'God in Nederland', op een lichte kentering in de ontkerkelijkingstrend. Wat betekent dit voor de leden van Prisma, voor hun achterban en voor Prisma zelf?

Prisma als instituut

Allereerst constateren de geïnterviewden dat de Prismaleden er over het algemeen goed voor staan. De inkomsten uit hun eigen achterban zijn sinds het ontstaan van Prisma enorm gegroeid, en ook de laatste jaren zet die groei door. De leden weten veel vrijwilligers op de been te brengen en blijven stevig geworteld in hun achterban.

Ook de vereniging Prisma staat er goed voor. Middenin een turbulente wereld is het binnen Prisma rustig. Er is sprake van een toename van het aantal leden. Het wegvallen van de inkomsten uit institutionele fondsenwerving (blockgrant, MFS I en II) heeft de vereniging niet aan het wankelen gebracht. En er zijn nauwelijks discussies over de hoogte van de contributies, hetgeen uitzonderlijk is voor een koepelorganisatie.

Identiteit

Om ook in de toekomst meerwaarde te blijven bieden aan de Prismaleden is vooral de christelijke identiteit van de vereniging van belang. Bij veel neutrale organisaties is financiële druk ontstaan, vanwege wegvallende subsidies, hetgeen druk op de eigen identiteit veroorzaakt. Deze organisaties zijn vaak minder geworteld in een achterban. Sara Kinsbergen ziet dat juist christelijke organisaties wel een sterke verbondenheid met hun achterban hebben. Daarom kunnen Prismaleden, volgens haar, steeds vaker een voortrekkersrol nemen in de hele ontwikkelingssector. Ze zijn daarin nog te bescheiden. 'Groots in bescheidenheid', noemt Kinsbergen dat. Of juist bescheiden in grootsheid. Prisma kan en moet meer op de trom slaan en de profetenmantel aantrekken.

Ondertussen vinden de geïnterviewden, dat de confessionele identiteit, die recent formeel is verbreed van ‘evangelisch en reformatorisch’ naar ‘christelijk’, niet verder moet worden verbreed. Een doorleefde katholieke organisatie is van harte welkom, maar niet een organisatie die alleen in naam nog christelijke wortels heeft.

Zending en ontwikkeling

Speciale aandacht verdienen de zendingsorganisaties onder de Prismaleden, waaronder vier kerkelijke instellingen. Deze behoren tot de kleinere Prismaleden en kunnen mede daardoor – onbedoeld – wat ondersneeuwen. Echter, hun plaats aan tafel is van levensbelang, ook voor de grotere ontwikkelingsorganisaties. Zij kunnen door hun geestelijke relaties met zuidelijke kerken het belang van de relatie tussen woord en daad blijven benadrukken. Dieper nog gaat het niet alleen om woord en/of daad, maar juist om ‘zijn’. Deze drie woorden – woord, daad en zijn – staan onlosmakelijk met elkaar in verband. Voordat er überhaupt sprake is van woord of daad, is er eerst de ervaring van ontmoeting, van herkenning en respect in het samenzijn.

Christelijke ontwikkelings- en noodhulporganisaties riskeren in hun – overigens terechte – drang naar professionaliteit, hun Bijbelse wortels verwaarlozen. Ontmoeting en bezinning in Prismaverband is nodig om de deelnemende organisaties voeding te geven vanuit de wortels: het gaat in het leven, ook in het professionele leven, om God liefhebben boven alles en de naasten als jezelf.

'Ik vind veel **Prisma lidorganisaties**
groots in **bescheidenheid** en
bescheiden in **grootseheid**.'

Sara Kinsbergen,
hoogleraar particuliere initiatieven OS
(interview 9 april 2025)

Bezinning

Bezinning is altijd een kernactiviteit van Prisma geweest. Volgens de geïnterviewden kan dat de komende tijd meer aandacht krijgen. Enkele voorbeelden:

- **Een scheidend directeur van een Prisma lid was er trots op dat zijn organisatie geen Nederlanders meer uitzendt als ontwikkelingswerker of zending. In het Nederlands Dagblad ontstond hierover discussie, waar collega-directeuren van Prisma leden aan meededen. Opvallend genoeg werd het onderwerp vervolgens niet op de Prisma-agenda gezet.**
- **Al tientallen jaren wordt in de christelijke ontwikkelingswereld gesproken over de verhouding tussen ‘woord’ en ‘daad’. Maar de laatste vijftien jaar is dat thema bij Prisma nauwelijks aan de orde geweest, terwijl de gedachten daarover niet stilstaan.**
- **Er is toenemende aandacht geweest voor slavernij en kolonialisme, net als cultureel imperialisme. Hoe kijken we terug op wat onze eigen organisaties of kerken in het verleden hebben gehandeld? En heeft dat een vervolg nodig?**

Prisma is een kleine organisatie en moet de bezinning over thema's als bovenstaande niet zelf ter hand nemen, maar aansluiten bij christelijke bezinningsinstituten, zoals theologische universiteiten, wetenschappelijke instituten van politieke partijen, Forum C, en ook bij niet-christelijke instituten, zoals in 2025 gebeurt met de Radboud Universiteit.

Lobby

Naast bezinning is lobby een kernactiviteit van de vereniging. In de afgelopen 25 jaar is het aantal lobbyisten van de leden gegroeid. En er is geen reden om aan te nemen dat dit aantal minder zal worden. Het blijkt steeds meer nodig om een stem te geven aan de minderbedeelden in het zuiden en oosten van de wereld. Individuele leden doen dat in Den Haag en Brussel, maar de gezamenlijke stem van 22 Prisma leden – gedragen door talloze donateurs en vrijwilligers – is nog krachtiger. Samenwerking met niet-christelijke partners zal ook steeds gezocht moeten worden, waarbij het eigen geluid van naastenliefde en solidariteit moet blijven doorklinken.

Draagvlak

Niet alleen bij politici en ambtenaren moet Prisma haar stem laten horen, ook bij de brede achterban. Het draagvlak onder de achterban van Prismaleden is groot, maar moet voortdurend onderhouden worden. Daarbij kan de koepelvereniging een rol spelen. De periodieke bijlage in het Nederlands Dagblad 't Verschil is daar een mooi voorbeeld van. Het gaat bij deze uitgaven niet om fondsenwerving, en het individuele belang van de organisatie is nu minder belangrijk dan de gezamenlijke oproep om mee te leven met de medemens in nood in verre landen. Immers ook de christelijke achterban kan de internationale naastenliefde uit het oog verliezen. Gezamenlijk kan gezocht worden naar manieren om kinderen, jongeren en jongvolwassenen aan te spreken en de ogen te openen voor het wereldwijde onrecht en de daardoor veroorzaakte nood waarin mensen lijden. Prisma heeft de afgelopen 25 jaar niet echt gewerkt aan naamsbekendheid bij de brede achterban. Dat hoeft niet zo te blijven. Prisma heeft potentie om een nog krachtiger spreekbuis te zijn en te reageren op actuele ontwikkelingen en trends. Prisma kan niet alleen in de ontwikkelingssector – politiek en ambtelijk – maar ook in de samenleving herkenning oproepen en vertrouwen krijgen als de christelijke stem voor ontwikkelingssamenwerking.

Samenwerking en fusie

Prisma heeft 22 leden/participanten. Dat is prachtig. Tegelijkertijd kun je zeggen dat het veld van de christelijke internationale hulpverlening wel erg gefragmenteerd is. Het is de vraag of deze fragmentering zinvol is en houdbaar. Daar is geen gemakkelijk antwoord op te geven. Niet alle organisaties hebben dezelfde interventiestrategie. ZOA richt zich op noodhulp en wederopbouw, IJM op slavernij, Wycliffe op Bijbelvertaling, Open Doors op christenvervolging. De organisaties hebben daarmee hun eigen bestaansrecht. Dat bestaansrecht kan ook liggen in een specifieke achterban van bijvoorbeeld een kerkelijke signatuur. Fuseren ligt dan niet altijd voor de hand, we hebben in de eerste 25 jaar van Prisma dan ook geen fusies gezien. Bij een fusie wil je de volgende rekensom kunnen maken, namelijk $1 + 1 = 2 \frac{1}{2}$. Terwijl organisaties bang zijn voor de rekensom $1 + 1 = 1 \frac{1}{2}$. Wel is er het gevaar dat als 1 los van een andere 1 blijft staan, het minder dan 1 gaat worden. Ook kunnen fusies ingewikkeld of zelfs onmogelijk zijn als de Nederlandse organisaties onderdeel uitmaken van een internationaal verband.

Tijdens het schrijven van dit boek zijn vergaande fusiebesprekingen gaande tussen de leden Dorcas en Red een Kind. Dat zou de eerste geslaagde fusie kunnen worden binnen Prisma.

Wel is er binnen Prisma in de afgelopen 25 jaar veel samenwerking ontstaan. Er is een aantal *shared services*, zoals intervisie en een klachtencommissie. Fondsenwervers en communicatie- en programmamedewerkers komen rond thema's bij elkaar. Er is een noodhulpcluster, hetgeen door de gevende achterban positief gewaardeerd wordt. En nog verdergaande samenwerking lijkt zeker mogelijk te zijn.

De vraag of fusies kunnen en moeten plaatsvinden, zal de komende tien jaren ongetwijfeld op de bestuurstafels van de Prismaleden liggen.

Samen verder

Gezamenlijke bezinning, lobby en allerlei andere vormen van samenwerking maken van Prisma een krachtige vereniging. Prisma staat op een stevige basis en heeft een gezamenlijke drive om met het bevrijdende Evangelie aan het werk te gaan in een wereld die vaak zucht onder onrecht.

Prisma, quo vadis? Binnen Prisma is al een aantal keren verwezen naar Afrikaanse zegswijzen (Als olifanten vechten..., Als de tak wil bloeien...), dus het lijkt passend om hier te eindigen met een spreuk, die ook aan een Afrikaanse bron wordt toegeschreven:

Alleen ga je sneller, maar samen kom je verder.

‘Je kan als ontwikkelingsorganisaties heel **zuur reageren** op de huidige regering (kabinet-Schoof). Als Prisma kiezen we bewust een **andere toon**. Zo moeten we ook in de komende jaren een **eigen geluid** laten horen.’

Chris Lukkien,
directeur ZOA en bestuurslid Prisma
(interview 2 mei 2025)

‘Gezamenlijke lobby is **belangrijk** en **effectief**. Het is mooi om te zien dat soms de letterlijke teksten die vanuit de organisaties worden ingebracht **in de Tweede Kamer klinken**.’

Chris Lukkien,
directeur ZOA en bestuurslid Prisma
(interview 2 mei 2025)

Bijlage 1

Afkortingen

AIDS	Acquired Immune Deficiency Syndrome
ADRA	Adventist Development Relief Agency
BBO	Buro Beleidsbeïnvloeding Ontwikkelingssamenwerking
BN	Deputaatschap Bijzondere Noden van de Gereformeerde Gemeenten
CGK	Christelijke Gereformeerde Kerken
CORDAID	Catholic Organisation for Relief and Development Aid, voorheen o.a. CEBEMO
DCDD	Dutch Coalition on Disability and Development
DGGF	Dutch Good Growth Fund
DRA	Dutch Relief Alliance
DVN	De Verre Naasten, nu Verre Naasten
EA	Evangelische Alliantie, nu Missie Nederland
EO	Evangelische Omroep
EZA	Evangelische Zendingsalliantie, nu Missie Nederland
GKV	Gereformeerde Kerken Vrijgemaakt, nu Nederlandse Gereformeerde Kerken
GZB	Gereformeerde Zendingsbond
HIV	Humane Immunodeficiency Virus
HKI	Hendrik Kraemer Instituut
ICCO	Interkerkelijke Coördinatie Commissie voor Ontwikkelingshulp
ICE	Instituut voor Cultuurethiek
ICS	Christelijk Studiecentrum, later Forum C
ICS	Internationaal Christelijk Steunfonds, sinds 2004 International Child Support
KiA	Kerk in Actie
KRK	Kleine Reformatorische Kerken
MAF	Mission Aviation Fellowship
MFO	Medefinancieringsorganisatie

MFS	Medefinancieringsstelsel
NGK	Nederlands Gereformeerde Kerken, na fusie met GKV nu Nederlandse Gereformeerde Kerken
NGO	Niet-Gouvernementele Organisatie (particuliere organisatie)
NZR	Nederlandse Zendingsraad
OCHIN	Overlegorgaan Christelijke Hulpverleningsorganisaties in Nederland
OREON	Overlegorgaan Reformatorische en Evangelische Ontwikkelingsorganisaties in Nederland
OS	Ontwikkelingssamenwerking
PKN	Protestantse Kerk Nederland
PSO	Personele Samenwerking met Ontwikkelingslanden, voorheen JVC
REK	Redt een Kind, later Red een Kind
SDOK	Stichting de Ondergrondse Kerk
SHO	Samenwerkende Hulporganisaties (Giro 555)
SNV	Oorspronkelijk Stichting Nederlandse Vrijwilligers, nu kortweg SNV
TF	TEAR fund, later Tear, sinds 2021 Tearfund
TMF	Thematische Medefinanciering
TWR	TransWorldRadio
VFI	Vereniging voor Fondsenwervende Instellingen
W&D	Woord en Daad
WEF	World Evangelical Fellowship
WHO	Wereld Gezondheidsorganisatie (van de Verenigde Naties)
WRK	WereldRaad van Kerken
ZGG	Zending Gereformeerde Gemeenten
ZOA	Oorspronkelijk Comité Zuidoost Azië, later ZOA vluchtelingen zorg, nu ZOA

Bijlage 2

Geraadpleegde bronnen

Deze geschiedschrijving is gebaseerd op de volgende bronnen

- **Notulen van OCHIN en Prisma-vergaderingen**
- **Jaarverslagen van Prisma**
- **Literatuur**
- **Interviews met betrokkenen**
- **Het geheugen van de schrijver, die voor een gedeelte getuige was van deze geschiedenis**

Literatuur

Bekkers, René e.a. (red.) *Geven in Nederland 2024*

Berg, Max van den en Bram van Ojik, 1995, *Kostbaarder dan koralen, beschouwingen over ontwikkelingssamenwerking*, Amsterdam, Van Genneep

Boersema, Pieter, 2008, *Van verontschuldiging via verlegenheid naar overtuiging*, lezing gehouden op een Prisma-studiedag op 28 januari 2008

Buijs, Govert J. (red.), 2001, *Als de olifanten vechten..., denken over ontwikkelingssamenwerking vanuit christelijk perspectief*, Amsterdam, Buijten en Schipperheijn

Diggelen, Michiel van, 2021, *Een andere wereld is mogelijk, samen werken aan ontwikkeling en gerechtigheid (ICCO 1964 – 2020)*, Den Haag, Cordaid' (ook in het Engels verschenen)

Goris, Janicke, Ninja Lacey, en Martha Kapazoglou, 2021 *Working with faith-based actors for development, a dialogue guide*, website van The Broker en van Prisma

Goris, Janicke en Simon Polinder, 2023, *A Bridge over Troubled Water, how Worldview Help Overcome the Religious-Secular Divide in Development Cooperation and Beyond*, Taylor & Francis Online

Jochemsen, Henk, 2009, *Opdat het gras weer bloeie...*, *ontwikkeling, levenswetenschappen en religie*. Inaugurele rede, 28 mei 2009, Wageningen, WUR

Jochemsen, Henk (red.), 2018 *'Als de tak wil bloeien...'*, *ontwikkelingssamenwerking in christelijk perspectief*, Amsterdam, Buijten en Schipperheijn (ook in het Engels verschenen)

Kamminga, Menno R., 2001, *Onderweg naar overvloed, naar een oecumenische visie op ontwikkeling en ontwikkelingssamenwerking*, Utrecht, Boekencentrum

Lee, Hans van der, 2001, *Verkondig het Koninkrijk, een bijbelse visie voor diaconaat onder armen in de Derde Wereld*, Amsterdam, Buijten en Schipperheijn

Polinder, Simon, 2008, *Familie/gezin in OS*, onderzoeksrapport voor Prisma

Pronk, Jan en Bob Goudzwaard e.a., 1995, *Wat kopen wij voor ontwikkeling?* Brochure n.a.v. studiedag OCHIN, ICCO, ICS en HKI op 28 september 1995, Christelijk Studiecentrum ICS

Renkema, David, 2018, *Geloven in een betere wereld*, Middelburg, Skandalon

Verbeek, Gerard, 2005, *Recht in overvloed, gerechtigheid en professionaliteit in de ontmoeting tussen arm en rijk*, Budel, DAMON

Verkuijl, Johan, 1983, *Gedenken en verwachten, memoires*, Kampen, Kok

WI ChristenUnie, 2002, *Gedeelde wereld, denken over ontwikkelingssamenwerking vanuit christelijk perspectief*, Amersfoort

Interviews

● Pieter Boersema <i>bestuur ICCO; directeur OREON</i>	11 mei 2023	Veenendaal
● Marinus Verweij <i>directeur ZOA; bestuur en directeur ICCO</i>	12 mei 2023	Renswoude
● Leen Stok <i>directeur OREON</i>	9 juni 2023	Telefonisch
● Jan Lock <i>directeur W&D; bestuur en directeur Prisma</i>	21 juni 2023	Hoornaar
● Kees van der Wilden <i>directeur EZA; bestuur OREON</i>	9 augustus 2023	Zoom
● Klaas Jan Baas <i>hoofd communicatie ZOA</i>	1 september 2023	Utrecht
● Michiel van Diggelen <i>schrijver van 'Een andere wereld is mogelijk'</i>	3 oktober 2023	Zeist
● Simon Weststeijn <i>directeur Agrinas; bestuur OREON</i>	22 november 2023	Putten
● Gerard Verbeek <i>RvT BBO; schrijver Recht in overvloed</i>	6 februari 2024	Ede
● Gert van Dijk <i>voorzitter Prisma</i>	13 februari 2024	Rhenen
● Govert Buijs <i>schrijver/redacteur Als de olifanten vechten...</i>	24 juni 2024	Amersfoort
● Govert van Oord <i>directeur BBO</i>	8 juli 2024	Telefonisch
● Henk Jochemsen <i>directeur Prisma</i>	10 juli 2024	Bennekom

<p>● Annemieke van der Kerk- van Stek <i>directeur a.i. en operationeel directeur Prisma</i></p>	15 juli 2024	Telefonisch
<p>● Jos Wienen <i>voorzitter Prisma</i></p>	16 juli 2024	Telefonisch
<p>● Otto de Bruijne <i>Medewerker Tearfund</i></p>	19 juli 2024	Telefonisch
<p>● Jan Ouwehand <i>Medewerker Prisma HIV-AIDS en lobby; directeur GZB</i></p>	24 juli 2024	Hilversum
<p>● David Renkema <i>directeur Oikos, KCRO</i></p>	21 augustus 2024	Telefonisch
<p>● Dion van Steensel <i>voorzitter Prisma</i></p>	17 maart 2025	Utrecht
<p>● Martijn van den Boogaart <i>directeur GZB</i></p>	9 april 2025	Driebergen
<p>● Sara Kinsbergen <i>hoogleraar particuliere initiatieven OS</i></p>	9 april 2025	Telefonisch
<p>● Charlotte Ariese <i>lobbyist en directeur Prisma</i></p>	15 april 2025	Utrecht
<p>● Haaije Feenstra <i>directeur Prisma</i></p>	24 april 2025	Leusden
<p>● Chris Lukkien <i>directeur ZOA</i></p>	2 mei 2025	Amersfoort

Bijlage 3

Ledentabel

Jaar	00	01	02	03	04	05	06	07	08	09	10
Leden											
Dark and Light*											
Dep. Bijzondere Noden											
Dep. Hulpverlening CGK**											
De Verre Naasten***											
Dorcas											
Kom Over En Help											
Redt een Kind****											
TEARfund*****											
Woord en Daad											
ZOA											
World Vision											
EZA											
ZGG											
Goed Werk											
GZB											
OREON											
MAF											
Leger des Heils Int.											
Leprazending											
Wycliffe											
Operatie Mobilisatie											
World Servants											
HOE											
UM											
Open Doors											
Mercy Ships											
ADRA											
Participanten											
ICS											
Oikonomos											
TWR											
SDOK											
Totaal aantal	13	14	17	17	17	17	16	15	16	17	20

* Later Light for the World, nu SeeYou

** Nu Diaconaat CGK

*** Nu Verre Naasten

**** Nu Red een Kind

***** Later TEAR, nu Tearfund

Colofon

Uitgave ter ere van het 25-jarig jubileum
van vereniging Prisma

Eerste druk 2025

Titel	't Verschil
Ondertitel	25 jaar vereniging Prisma
Auteur	Menno van Hulst <i>Coördinator speciale projecten bij Prisma</i>
Redacteur	Esther van Lunteren
Beeld	Eigen bezit Tjeerd Royaards (<i>pagina 58</i>) Unsplash
Vormgeving	TinekeWerkt.nl
Druk	Libertas Pascal

't Verschil

—• 25 jaar vereniging Prisma

Naasteliefde houdt niet op bij de grenzen van Nederland; (internationale) solidariteit is een belangrijke christelijke waarde. Dat wordt zichtbaar in de vele christelijke organisaties in Nederland die zich bezighouden met internationale samenwerking. Dertien van die organisaties besloten in december 2000 een vereniging op te richten, een koepelorganisatie met de naam Prisma. Anno 2025 heeft Prisma 22 organisaties als lid. Samen hebben ze zich beziggehouden met bezinning op wat het evangelie te zeggen heeft over internationaal dienstbetoon en samenwerking. De krachten werden onder andere gebundeld voor lobby in Den Haag en ook voor fondsenwerving. Vandaag de dag neemt Prisma nog altijd een belangrijke plaats in als het gaat over het vertolken van een christelijke stem in politiek en samenleving en het creëren van een voedingsbodem voor uitwisseling en samenwerking. In dit boek wordt naar aanleiding van het 25-jarig bestaan verteld over de voorgeschiedenis, het ontstaan en de ontwikkeling van de vereniging Prisma. En er wordt voorzichtig een blik in de toekomst geworpen.

Ir. Menno J. van Hulst (1958) was als landbouwkundige uitgezonden naar Honduras door TEARfund en naar Zaïre door De Verre Naasten. Later is hij directeur van De Verre Naasten geworden en heeft aan de wieg gestaan van Prisma. Hij werkt nu als vrijwilliger voor Prisma.